

Кам'янець-Подільський національний університет
імені Івана Огієнка

Філософ-і-Я:

**НАУКОВІ РОЗВІДКИ СТУДЕНТІВ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОДІЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Випуск 2

м. Кам'янець-Подільський
2016

УДК 101 (051)
ББК 87.2я52
Ф-54

Свідоцтво про державну реєстрацію друкованого засобу масової інформації:
Серія КВ № 20995-10795Р від 22.08.2014 р.

Друкується згідно з рішенням вченої ради Кам'янець-Подільського національного
університету імені Івана Огієнка, протокол № 7 від 23.06.2016 р.

Рецензенти:

Попович М.Д., доктор філософських наук, професор, завідувач кафедри історії, філософії та права Подільського державного аграрно-технічного університету;

Гамрецька Г.С., кандидат філософських наук, доцент, доцент кафедри суспільних дисциплін Хмельницької гуманітарно-педагогічної академії.

Науково-редакційна рада:

Ю. В. Бех, доктор філософських наук, професор (головний редактор);

А. В. Найчук, кандидат філософських наук, доцент, (заступник головного редактора);

Т. В. Сулятицька, кандидат філософських наук, (відповідальний секретар);

С. О. Волковинський, кандидат філософських наук, старший викладач;

С. О. Ганаба, доктор філософських наук, доцент;

В. А. Дубінський, кандидат історичних наук, доцент;

В. В. Кобильник, кандидат політичних наук, доцент;

В. В. Нечитайло, доктор історичних наук, професор;

М. П. Плахтій, кандидат філософських наук, доцент;

О. В. Рибушун, кандидат соціологічних наук, доцент;

Л. В. Фурманчук, технічний редактор.

Філософ-і-Я: наукові розвідки студентів Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка : наук. журнал / гол. ред. Ю.В.Бех. — Кам'янець-Подільський : Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка, 2016. — Випуск 2. — 67 с.

Перший в Україні науковий журнал студентської філософської есеїстики та студентських наукових статей з філософії. Спрямований на висвітлення актуальних для студентської молоді філософських проблем, філософського осмислення сьогодення, людського буття, життя соціуму, сучасної культури, релігійного життя, екологічних та аксіологічних проблем сучасності. Журнал містить розділ філософської есеїстики, в якому студенти діляться своїми роздумами в любові до мудрості, до осягнення людського життя та буденних проблем і парадоксів молоді України.

Розрахований на всіх, хто цікавиться філософією, філософським осмисленням буття та людського життя.

УДК 101 (051)
ББК 87.2я52

© К-ПНУ імені Івана Огієнка, 2016

Кам'янець-Подільський національний університет імені Івана Огієнка

НАУКОВЕ ВИДАННЯ

Філософ-і- Я:

**НАУКОВІ РОЗВІДКИ СТУДЕНТІВ
КАМ'ЯНЕЦЬ-ПОЛЬСЬКОГО НАЦІОНАЛЬНОГО
УНІВЕРСИТЕТУ ІМЕНІ ІВАНА ОГІЄНКА**

НАУКОВИЙ ЖУРНАЛ

Випуск 2

Комп'ютерно-інформаційна лабораторія історичного факультету
Кам'янець-Подільського національного університету імені Івана Огієнка,
32301, м.Кам'янець-Подільський, вул.Татарська, 14

Зміст

Розділ 1. Теоретико-праксеологічні основи філософії	7
Арович Василь Способи та інструменти маніпулювання масовою свідомістю в межах мережевого маркетингу.....	8
Беднарська Оксана Коловорот історії у Н.Макіавеллі	11
Гаджук Анастасія Постколоніальна урбаністика (за мотивами роману С. Жадана «Ворошиловград»).....	15
Гнидюк Олександр Вплив політичної кризи в Україні на російсько-європейські відносини: цивілізаційний вимір.....	20
Дмитрук Анастасія Кримськотатарський суфізм з жіночим обличчям.....	28
Мельничук Катерина Концепція постмодернізму в українській історичній науці.....	33
Перепічка Марія Душа vs тіло (за мотивами роману В. Гранецької «Тіло»).....	41
Розділ 2. Любомудріє (Есе)	47
Будурович Михайло Яку настанову містить «Міф про Сізіфа» (А.Камю)	47
Будурович Михайло Учень ніколи не перевершить учителя, якщо бачить у ньому зразок, а не суперника	48
Гарбуз Богдана «Гламур – це коли таємниця життя лежить не всередині, а на поверхні» (Роберт Вілсон).....	49
Голдибан Сергій Чи дає субкультура «стиляги» свободу своїм адептам?	50
Гординчук Богдана «Ніколи не роби поспішних висновків»	52
Грушанська Оксана Йти своєю дорогою до самого себе так, щоб дорога подобалась тобі, а ти – дорозі!	53
Крисяк Дзвенислава «Незворотний характер часу»	54
Лобко Ангеліна «Ми є те, що самі про себе навіяли і те, що про нас навіяли інші» (Еріх Фром).	56
Бугерчук Інна «Для людини все важливо, за винятком її власного життя та мистецтва жити. Вона існує для будь-чого, але не для самої себе»	57
Мазурик Марія «І так зрозуміле», анахронічне чи актуальне?	58
Наввідна Анастасія Не гвалтуй душу не своєю професією. Професія спочатку повинна бути актом любові, а не шлюбом по розрахунку. І поки не пізно, не забувай про те, що справа всього життя - це не справа, а життя	60
Пінкас Яна Субкультура хакерів. Збільшує вона свободу чи обмежує?	62
Пянковська Ельвіра Що таке культурація і для чого вона необхідна людині	63
Семплой Еріх В пам'ять о Германе. Одержок «Глаза с Оттенком слез...»	65
Сусла Іван «Мати вічне життя означає добре знати тебе, єдиного правдивого Бога...» (Івана 17:3).....	66
Трачук Дмитро Моя домашня філософія	68

Розділ 1. Теоретико-праксеологічні основи філософії

*Василь Арович,
студент 3 курсу факультету української
філології та журналістики*

*Науковий керівник – М.П.Плахтій,
кандидат філософських наук, старший викладач*

СПОСОБИ ТА ІНСТРУМЕНТИ МАНІПУЛЮВАННЯ МАСОВОЮ СВІДОМІСТЮ В МЕЖАХ МЕРЕЖЕВОГО МАРКЕТИНГУ

У статті розглядаються методи маніпулювання та впливу на масову свідомість споживачів і дистриб'юторів у межах мережевого маркетингу. Особлива увага акцентується на поведінці та психології людини, яка зазнала маніпулятивного впливу.

Ключові слова: мережевий маркетинг, маніпулювання, масова свідомість.

Мережевий маркетинг складається з системи, у якій компанія-виробник поширює свої товари чи послуги через мережу незалежних дистриб'юторів. Вони, у свою чергу, заохочують інших людей для розповсюдження товарів або послуг. Таким чином утворюється багаторівнева мережа розповсюджувачів. Характерним для мережевого маркетингу (МЛМ) є відсутність оптових торгових фірм між виробником товару та продавцем – весь рух продукції здійснюється в мережі розповсюджувачів, не породжуючи націнок. Найчастіше продавець сам презентує товар покупцеві, повідомляє про його відмінні особливості та унікальність, проводить демонстрацію переваг. Чимало теоретичних та прикладних досліджень стосуються вивчення та аналізу складових маніпулятивного впливу на людську свідомість, найвідоміші з них належать Г. Шіллеру [5], Є.Доценко [1], С. Кара-Мурзі [3], С. Зелінському [2]. Так Г. Шіллер стверджує, що для досягнення успіху маніпуляція повинна залишатися непомітною. «Успіх маніпуляції гарантований, коли маніпульований вірить, що все, що відбувається, природно і неминуче. Тобто, способом маніпуляції є створення фальшивої дійсності, в якій її присутність не буде відчуватися» [5]. Ще важлива, хоча і не настільки очевидна ознака, яку він виділяє, це те, що до людей, свідомістю яких маніпулюють, ставляться не як до особистостей, а як до об'єктів, особливого роду речей. Але все ж, на його думку, маніпуляція – це частина технології влади, а не вплив на поведінку друга чи партнера. «Згідно з визначенням Пауло Фрейре, маніпуляція розумом людини «є ефективним засобом його поневолення». Це один із способів, за допомогою яких правлячі еліти намагаються підпорядкувати маси своїм цілям» [5]. Спочатку маніпулятор розпитує про найбільш гострі проблеми, чого людина прагне досягнути в житті, скільки потрібно для цього грошей (таким чином входячи в довіру) в результаті запевняє в легкому та швидкому кар'єрному зросту, подоланні всіх проблем, новому безтурботному житті, і про перспективу подальшого пасивного заробітку – цим і заохочує до своїх лав чималий прошарок

людей. Коли маніпуляція приносить їм успіх, інші альтернативні соціальні хитрощі не розглядаються. Маніпуляція – не перше в ряду засобів, що використовуються правлячою елітою для досягнення соціального контролю. Психологічні особливості людини дозволяють впливати й на підсвідомість, почуття, сприйняття людини з метою управління її подальшою поведінкою. Маніпулювання свідомістю покупців і майбутніх дистриб'юторів в мережевому маркетингу переростає в цілеспрямоване зомбування при використанні більш жорстких засобів і методів, наприклад, спеціальних технологій і психотропних препаратів. Мета – протидіяти самоконтролю й здатності людини до опору, відкрити шлях до керування психікою особистості. Це полегшує її наступне програмування спонсором (людина, яка запрошує в «бізнес») будь-якими, спеціально підібраними для конкретної людини або групи людей методами – від переконання на тренінгах до нейролінгвістичного програмування. Внутрішня порожнеча й переконування в надзвичайно високому та стабільному заробітку робить їх ідеальними виконавцями команд будь-якого наставника. Кінцева ціль маніпулювання масовою психікою людей полягає в тому, щоб забезпечити великий рівень продажів продукту, залучити нових дистриб'юторів. Завдання більшості – бути керованими і не затьмарювати своїми діями життя тих, хто належить до керуючих меншостей, тобто до працівників мережевого маркетингу. Фахівці дійшли до висновку, що мережевий маркетинг розрахований на людей, які піддаються психологічному впливу. Так український психолог Олександр Сагайдак зазначає, що структури мережевого маркетингу добре володіють методами гіпнозу, в який люди занурюються навіть у стані неспання. Він стверджує, що перш, ніж «затягти» в такий «високоприбутковий» бізнес, кандидата піддають ретельній психологічній діагностиці. Як правило, туди втягують людей з яскраво вираженим комплексом неповноцінності, невпевнених у собі і схильних до психологічного впливу над ним. Недарма ж мережевики завжди акцентують увагу на тому, що вони (дистриб'ютори) – це велика дружня сім'я. Високий і стабільний прибуток отримують лише ті, хто навіює, а лівова частка розповсюджувачів задовольняються тільки скромним заробітком. Саме для них гроші не головне, головне – відчувати командний непереможний дух, бути частиною так званої "сім'ї". Це навіть не спосіб заробітку грошей, а спосіб життя. На думку науковців, ілюзії "золотих гір", обіцяних гіпнотизерами, розсіюються протягом декількох місяців, а іноді декількох років. «Все залежить від закомплексованості людини і від майстерності фахівця, який з ним "попрацював"; з юридичного боку шахрайство виявити складно. Щоб держава якось впливала, потрібен закон психологічної безпеки, а в Україні це питання ніяк не опрацьоване» [4]. На систематичних бізнес-тренінгах компаній мережевого маркетингу часто використовують елементи психологічної маніпуляції, щоб перебороти у людях критичне ставлення до всього, що відбувається. Зокрема, використовують псевдологіку (це імітація логіки, але по суті логікою не є). У більшості мережевих компаній яскраво виражений культ "топ-спонсорів", яких всі повинні вітати оплесками і стоячи. Мотивуючи тим, що хто плескає, той швидше отримає статус «Платинум» чи «Сапфір». Також одним з

найпоширеніших методів є посилене прохання, через почуття жалю, при цьому наголошується значення «доброго» вчинку покупця у житті продавця; на завершення презентації товару дистриб'ютор запитує, що і кому сподобалось та питає дату придбання товару, якщо хтось відмовиться – може готуватись до частих телефонних дзвінків з настирливим проханням щось придбати. Зазвичай, люди, які відвідали декілька тренінгів, повністю підпадають під вплив своїх так званих спонсорів, які вміло подають інформацію. Для тих, хто погано слухав, створюються аудіоматеріали для кращого розуміння всіх аспектів мережевого маркетингу та прихованого зомбування. Велика кількість компаній мережевого маркетингу шукає будь-які способи та інструменти впливу на масову свідомість як споживачів, так і розповсюджувачів своєї продукції. Зараз триває боротьба за кожного, адже з середини минулого століття кількість таких компаній зросла в декілька тисяч разів. Тому їм і доводиться залучати фахівців та експертів для пошуку нових інструментів впливу на людську свідомість. Перспективним є подальша розробка цієї теми в психологічному аспекті для з'ясування досі невідомих фактів впливу та маніпуляції.

Список використаних джерел:

1. Доценко Е. Психология манипуляции: феномены, механизмы и защита / Е. Доценко. – Москва: Издательство МГУ, 1997. – 347 с
2. Зелинский С. Манипулирование массами и психоанализ / С. Зелинский. – СПб: Издательско-Торговый Дом, 2008. – 396 с.
3. Кара-Мурза С. Манипуляция сознанием / С. Кара-Мурза. – Москва: Эксмо, 2000. – 864 с.
4. Фомина Е. Сетевой маркетинг в Одессе: что стоит за обещаниями "золотых гор" [Електронний ресурс] / Екатерина Фомина // – Режим доступу до ресурсу: <http://www.segodnya.ua/regions/odessa/setevoy-marketing-v-odessechto-stoit-za-obeshchaniyami-zolotyh-gor-520066.html>.
5. Шиллер Г. Манипуляторы сознанием / Герберт Шиллер. – Москва: Мысль. – 326 с.
6. Fretre P. Pedagogy of the Oppressed / Paulo Fretre. – New York, 1971. – 144 с.

Methods and instruments of manipulating by mass consciousness in the frames of network marketing

Article deals with methods and instruments for manipulating by mass consciousness in the frames of network marketing. Special attention is accenting on the behavior and psychology of people, whom sustained manipulative influence.

Key words: *network marketing, manipulation, mass consciousness.*

КОЛОВОРОТ ІСТОРІЇ У Н.МАКІАВЕЛЛІ

У статті аналізуються зміни розвитку циклічних ідей у історії на основі трансформації державної влади у поглядах Н.Макіавеллі

Ключові слова: циклічність, держава, боротьба, політика, республіка, монархія.

Вивчення особливостей культурного розвитку, дослідження його основних етапів з часом виділилось у проблему спрямованості культурно-історичного процесу, яка згодом стала однією з найактуальніших. Дослідження культурно-історичного процесу здійснювались представниками різних поглядів у рамках яких, виходячи з різних теоретичних та методологічних засад, сформувались несхожі теорії культурних змін, які умовно можна поділити на еволюціоністські та циклічні.

Теорії історичного круговороту розуміють як збірне позначення поширених в історії суспільної думки уявлень і концепцій, згідно з якими суспільство в цілому або його окремі сфери (політика, культура, релігія та ін.) розвиваються по замкнутому колу з постійним поверненням до вихідного стану і наступними новими циклами відродження та занепаду.

Циклічні теорії розроблялися багатьма філософами та істориками давнини, які прагнули бачити певний порядок, ритм, виявити сенс у хаосі історичних подій. При цьому користувалися за аналогією з космічними ритмами, зміною пір року, біологічними циклами, кругообігом речовин у природі. Китайський історик Сима Цянь ще до нової ери сформулював вчення про циклічні зміни "принципів", на яких спочиває державна влада. Східні вчення про циклічність були розвинені давньогрецькими філософами та істориками (Платон, Полібій, Аристотель, Плутарх). Циклічні уявлення розвивалися в астрономічних і астрологічних дослідженнях жерців і магів Вавилону. У Новий час погляди про циклічність історичного розвитку продовжив великий мислитель відродження Н.Макіавеллі [8, с.21].

П. Сорокін у статті "Циклічні концепції соціально-історичного процесу" вказав на Макіавеллі як на першоджерело ідеї циклічності [11].

Щодо дослідження концепції історичного розвитку Н. Макіавеллі, то ця тема є недостатньо розвиненою. Лише В. Діанова, Є. Маркарян, П. Сорокін та В. Цветков, розглядаючи циклічні моделі розвитку, напряду звертають увагу на погляди Макіавеллі, інші дослідники не приділяють цьому питанню достатньої уваги, розглядаючи його в контексті загальної творчості.

Аналізуючи середньовічне минуле Флоренції і спираючись при цьому на праці попередників, особливо Л. Бруні, але також і на обширний документальний

матеріал, Макіавеллі вперше настільки послідовно розглядає і підкреслює роль боротьби в суспільстві, не тільки зіткнення інтересів окремих груп правлячої верхівки, а й вимог та виступів широких верств міського населення. Соціальні протиріччя й інтереси постають у нього одним з найважливіших чинників історичного розвитку.

На основі узагальнення багатоговікового досвіду існування держав минулого й сучасності мислитель доводить, що політичні події, зміни в державі відбуваються не з Божої волі, не з примхи чи фантазії людей, а мають об'єктивний характер. Розуміння політики як об'єктивного явища заклало міцний фундамент політичної теорії як точної, досвідної науки, яка, на думку мислителя, пояснює минуле, керує теперішнім і може прогнозувати майбутнє [15]. Грунтує свої розмірковування Макіавеллі на історичному досвіді, досвіді держав античного світу, аналізі політики сучасних йому урядів. Він стверджує, що вивчення минулого дає можливість передбачати майбутнє, визначити способи дій, корисних у сьогоденні. «Щоб знати, що повинно трапитись, досить простежити, що було... Це відбувається від того, — пояснював мислитель, — що всі людські справи робляться людьми, які мали і завжди будуть мати ті самі пристрасті, і тому вони неминуче повинні давати однакові результати». Головні аргументи для нього — досвід історії, однакова природа людини за всіх часів, у всіх державах і у всіх народів [2, с.121].

Макіавеллі, який звернув увагу на зміну періодів піднесення та спаду в розвитку древніх монархій, намагався, подібно античним мислителям, також використовувати ідею історичного коловороту для обґрунтування свого вчення про закономірну і послідовну зміну форм правління [10, с.771-772].

У творі «Міркування про першу декаду Тита Лівія» Макіавеллі пише про чергування в історії періодів «доблесті» і «пороку», «моці» і «немочі», «порядку» і «розвалу»: спочатку «доблесть була зосереджена в Ассирії, потім перенесена в Мідію, потім до Персії і, врешті-решт, досягла Італії та Риму»; однак тепер, згідно з його оцінкою, на відміну від панування в ту пору доблесті, для Італії характерний «торжествуючий нині порок» [5, с.138-140]. Причини циклічних процесів Макіавеллі вбачав у розташуванні зірок, тим самим його вчення пов'язувалося з повторенням деяких космічних ритмів. Потрібно зауважити, що теорія Макіавеллі була вченням не про «повторювання циклічності», не ідеєю замкнутого кола, а навпаки – ідеєю про неминучий рух по колу, який не ідентичний попередньому [1, с.275].

Макіавеллі визначив два основні види історичних циклів. Перший належить до циклічної послідовності форм правління і являє лише повторення теорії Полібія [14, с.18]. Макіавеллі теж ідеалізує древній Рим, подібно цьому мислителю давнини флорентієць теж прагне виявити повторюваність, закономірність в історії шляхом аналізу політичного життя суспільства.

Другий вид більш оригінальний і звучить наступним чином: "Переживаючи безперервні перетворення, всі держави зазвичай зі стану впорядкованості переходять до безладдя, а потім від безладу до нового порядку Оскільки вже від самої природи речей цього світу не дано зупинятися, вони, досягнувши певної

досконалості і будучи вже нездатні до подальшого підйому, неминуче повинні приходити в занепад, і, навпаки, перебуваючи в стані повного занепаду, до межі підірвані заворушеннями, вони не можуть впасти ще нижче і за необхідності повинні йти на підйом. Так ось завжди все від добра знижується до зла і від зла піднімається до блага. Бо чеснота породжує світ, світ породжує бездіяльність, бездіяльність – безлад, а безлад – погибель і, відповідно, новий порядок породжується безладом, порядок народжує доблесть, а від неї виникають слава і благоденство. Ось що призводить державу до загибелі, але коли межа лиха досягнута, розуміння їм люди повертають, як уже сказано було, до порядку, якщо, в тім їх не кидає в безпорадність сила будь-яких надзвичайних обставин" [4, с.174].

На його переконання, не абстрактні теоретичні викладки, а сам реальний досвід історії виявляє певні правила, принципи чергування цих форм [9]. У Макіавеллі хід історії залежить від видатних особистостей — політиків. Людська природа завжди залишається незмінною: у всі часи дії людей визначались двома почуттями — бажанням і страхом. У бажаннях людина є невгамовною, а страх виникає з боязні втратити набуте. Внаслідок цього з'являються ворожнеча, боротьба і війни. Людина перебуває у постійній боротьбі з іншими. У кожній державі існує протилежність інтересів народу і аристократії, боротьба між якими є законом історії [3, с. 73].

Історія рухається по замкненому колу, попередні ситуації постійно повторюються, приводячи наслідки до піднесень і занепадів, котрі відбиваються у конкретних політичних формах. Зміни форм правління проходять весь час один і той же цикл: монархія, як він показує на багатьох прикладах, змінюється олігархією, та – республікою, яка, у свою чергу, поступається місцем одноосібного правління, – такий цикл державної еволюції у більшості народів. В основі цієї циклічності лежить постійно притаманна житті суспільства боротьба протиріч та інтересів, конфлікти малих і великих груп, «непорушний хід подій» [6]. Макіавеллі вперше звернув увагу на важливість осягнення діалектики історичного процесу.

Таке коло, в якому оберталися і обертаються правління всіх республік, рідко повертається до того, з чого вийшло, тому що у держав рідко зберігається стільки життєвої сили, щоб пройти, не загинувши, кілька разів це коло. Зазвичай буває, що серед цих переворотів республіка позбавлена сили і керівництва, стає здобиччю сусідньої держави, яка керується краще, ніж вона. Але припустивши, що цього не трапиться, вона повинна буде обертатися в цьому колі нескінченний час [13].

При цьому спроби запобігти або перешкодити виродження позитивної форми в негативну чи переходу від єдиновладдя до влади небагатьох, а від неї – до влади народу були, по Макіавеллі, марними, оскільки вони реалізуються як процес не тільки і не стільки свідомий і однозначно детермінований, скільки як такої, що реалізується масовидно і стохастично, через випадковості і об'єктивність, не завжди співпадаючи з суб'єктивними бажаннями людей.

Вчений будує абстрактну схему (концепцію), котра повинна представити зміну політичних форм як зміст всього історичного розвитку. За цією схемою він намагається побудувати історію Флоренції. Свою філософсько-історичну

концепцію він будував, ґрунтуючись на досвіді історії стародавнього Риму, звертаючись при цьому до самих історичних реалій, а до їх відображення у всесвітньо відомій "Історії Риму" Тита Лівія [13].

В цілому Н. Макіавеллі зробив вагомий внесок у розвиток політичної думки, і західна політологія вважає його основоположником науки про політику. Незважаючи на всі промахи, допущені ним попередніми мислителями у трактуваннях тих чи інших циклічних процесів, безсумнівним достоїнством був пошук певних загальних закономірностей, відповідно до яких можна пояснити розвиток культури і людської історії. Він вніс розуміння політики як об'єктивного явища, що заклало міцний фундамент політичної теорії як точної, досвідної науки, яка, на думку мислителя, пояснює минуле, керує теперішнім і може прогнозувати майбутнє. Також великим внеском у розуміння історії стала розроблена ним схема зміни форм правління та доведення боротьби різних верств як закону та рушія історії.

Список використаних джерел:

1. Дианова В.М. Циклические модели в культурологии: история и современность // Философские науки: Спец. вып. «Философский Петербург»: Прил. к журн. «Философские науки»; М-во образования Рос.Федерации, Акад. гуманитар. исслед.; (отв. редакторы – Солонин Ю.Н., Липский Б.И.) – М. : Гуманитарий, 2004. – 640 с.
  2. Демиденко Г. Г.Исторія вчень про право і державу Навчальний посібник / Г.Г.Демиденко.– Харків : Консум, 2004.– 432 с.
  3. Зашкільняк Л. Методологія історії. Від давнини до сучасності / Леонід Зашкільняк. — Л.: Львівський національний університет, 1999. — 227 с.
  4. Макіавеллі Н. Історія Флоренції / Н.Макіавеллі. – М.: Наука, 1981. – 447 с.
  5. Макиавелли Н. Рассуждения о первой декаде Тита Ливия. Государь. / Н. Макиавелли. – М., 2002. – 544 с.
  6. Малярчик Ян В поисках идеального правителя (трактат Никколо Макиавелли «Государь») / Ян Малярчук. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:<http://polite.com.ua/library/3877-v-poiskah-idealnogo-pravitelya-traktat-nikkolo.html>
  7. Маркарян Э.С.Концепция общественного круговорота в философии истории / Э.С Маркарян. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://dic.academic.ru/dic.nsf/sie/19708/ЦИКЛИЧНОСТИ>
  8. Плотинский Ю.М. Модели социальных процессов: Учебное пособие для высших учебных заведений./ Ю.М.Плотинський - Изд. 2-е, перераб. и доп. – М. : Логос, 2001. – 296 с
  9. Радай Никколо Макиавелли / Радай Райхлин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу: <http://www.7kanal.com/article.php3?id=232601>
  10. Советская историческая энциклопедия - М.: Высш.шк., 1973. – Т.15 – С.771-772.
- Сорокин П.А. Циклические концепции социально-исторического процесса / П.А.Сорокин. – [Електронний ресурс]. – Режим доступу:

<http://read.virmk.ru/s/SOROKIN/01.htm>

11. Філософія політики: Підручник / Авт.-упоряд.: В.П. Андрущенко (кер.) та ін. — К.: Знання України, 2003. — 400 с.

12. Бойченко І. В. Філософія історії [Текст] : підруч. для вищ. навч. закл. / І. В.Бойченко. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://vremiadengi.com/denezhnoe/filosofiya_istorii_machiavelli/

13. Цветков, В.А. Циклы и кризисы: теоретико-методологический аспект [Текст] / В.А. Цветков. — М. ; СПб. : Нестор-История, 2013. — 504 с.

14. Шляхтун П.П. Політологія (теорія та історія політичної науки): Навчальний посібник / П.П.Шляхтун. — [Електронний ресурс]. — Режим доступу: http://npu.edu.ua!/e-book/book/html/D/iplp_kspd_Shlahtun_Politologia

Circulation of history in outlook of N.Machiavelli

This article deals with development of periodic ideas of changes in history on the base on changes of political authority in the outlook of N. Machiavelli.

Key words: *cyclic, state, struggle, policy, republic, monarchy.*

УДК: 11. 568

*Анастасія Гаджук,
студентка 3 курсу педагогічного факультет*

*Науковий керівник – С.О. Ганаба
доктор філософських наук, доцент*

ПОСТКОЛОНІАЛЬНА УРБАНІСТИКА (ЗА МОТИВАМИ РОМАНУ С. ЖАДАНА «ВОРОШИЛОВГРАД»)

У статті розглядається коло проблем, пов'язаних із життям людини в урбанізованому середовищі на основі роману С. Жадана «Ворошиловград». Підкреслено, що даний неідеальний світ – це реальність, яка становить собою частину субкультури, у якому люди витрачають купу зусиль, щоб прилаштуватися до нього та вижити.

Ключові слова: *місто, урбаністика, людина, постколоніальне середовище.*

Місто, в якому ти виростаєш, так чи інакше творить тебе таким, яким ти стаєш. Мальовничі краєвиди, які щоденно споглядаєш, дають характеру ліричності, металургійні комбінати – сталі. Все, що тебе оточує, впливає на тебе. Впливає на те, чим ти займаєшся по життю. Впливає на те, яку музику ти слухаєш і які книги читаєш, та чи читаєш взагалі. Музика, яку ти слухаєш, теж, у свою чергу, змінює тебе, наче підлаштовує під себе, і ти вже не усвідомлено думаєш у такт улюблених мотивів. Світ звужується до набору звуків, і, що не дивно, тобі у цьому світі комфортно. Коли ти народжуєшся на Луганщині, говориш українською, з російським суржигом, маєш розумних батьків і абсолютно не

схожого на тебе старшого брата, кон'юнктура робить тебе бунтівником і відважним борцем із зашкарублюю системою. Інакше ніяк. Інакше просто не можливо було б вижити у тих умовах, в які доля закинула майбутню зірку сучасної української літератури Сергія Жадана.

Сьогодні автор схиляється до того, аби його називали урбаністом, і бурхливо реагує, коли йому присвоюються звання постмодерніста. Каже, що ніколи постмодерністами не захоплювався і ніколи себе до них не зараховував. Та й пише він про інше. Геть інше. Пише про Харків, в якому живе і який любить та бореться за нього: про Луганщину, в якій народився і яку любить не менше; пише про Донбас з усіма його кримінальними авторитетами та суспільнотворчими процесами; пише про Батьківщину загалом та про кожного мешканця цієї дивної країни.

Та й навряд чи міг би писати про щось інше. Як можна творити про красу Карпатських гір, коли за вікном винятково вигорілі від сонця і поганої екології степи. Коли ти з самого малечку частина **могутньої субкультури**, яку, в принципі, не вибирав, яка тобі, в принципі, не так уже й подобається, але виходу у тебе все одно немає. Ти частина цього всього, ти частина свого міста, частина своєї країни, ти елемент **потужної контркультури**, і все, що тобі залишається, – писати про неї, говорити про неї, намагатися її полюбити, намагатися у ній вижити. Писати про індустріал, мертвий і непідйомний. Писати про Союз, такий самий мертвий, такий самий непідйомний, але все ж таки небезпечний.

Улюбленими мотивами Жадана залишається урбаністика, міста і їх мешканці. Люди, що пережили падіння мурів і розвал імперій, а тепер пристосовуються до життя у новому суспільстві, яке, за великим рахунком, та ж сама безвільна маса, але видає себе за оновлену і демократичну. Причини любові до цього, перехідного етапу культури радянської в культуру Незалежної і Соборної, ховається у дитинстві автора.

Саме на навіжені 90-ті припадає розквіт юнацького максималізму. Саме у цей час ти вбираєш, наче губка, усю красу й химерність цього світу, його холодний морок і заповнені алкоголем світанки, його навіженість і його нестримність, його байдужість і непотрібність, його справжність. Бо коли тобі 17, ти вчишся сприймати цей світ таким, яким він є, при цьому борешся із відчуттям власної потрібності. Себто, коли тобі говорять, що ти геній, то у 15 це значить, що ти справді геній, ніхто ж не може розкидатися такими словами, а коли тобі 17, і вся твоя країна довкола нагадує комуналку після пожежі, починаєш розуміти, що насправді не такий ти вже й геній, а світ, у якому ти живеш, далеко не такий ідеальний і складається, в переважній своїй більшості, із зім'ятих картонних коробок на місцевих ринках, що їх залишають безвідповідальні торговці, що їх потім підбирають відповідальні безхатки. Іноді ти сам відчуваєш себе безхатком у своїй країні, у своєму місті, навіть у своєму житті. І це дивне-дивне відчуття з часом нікуди не зникає, лише переростає у щось більше, у щось свідоме. Переростає у досвід, який ти здобуваєш за власний кошт, переростає в особливе розуміння світу, тонке й відверте, переростає у феномен, який згодом оцінять і визнають, який згодом полюблять і яким пишатимуться...

Саме таким є Сергій Жадан. Уся його неймовірна щирість і вбивча простота, на фоні улюблених кримінальних мотивів і гостросоціальної проблематики, створює образ, що у літературі зветься оксимороном, себто поєднання непеєднуваного. Коли у щось надзвичайно монолітне сплітається любов і кримінал, смерть і безмежна віра у краще, вбивча бездіяльність і абсолютна анархічність.

Герої Жадана відірвані від реальності. Вони не читають газет, не дивляться новин, їх, принципово, не цікавить політика, вони, принципово, не ходять на вибори. Будь-які межі лякають їх, будь-яка цензура – вбиває. Будь-яка система – зло, будь-які вибори – лише чергова заспокійлива пігулка для псевдодемократів. Основне їхнє кредо – йти проти течії, в обхід загальноприйнятим нормам і шаблонам поведінки у масах.

Бурхливі вечірки, алкоголь, серйозні розмови про елементарні речі, дружба, перевірена у місцевих розбірках, кохання, витримане, як столове вино, у часі і холоді. Жити – це лише шукати привід померти. Шукати сенс у щоденних світанках, у тяжких похмільних сновиганнях недільними вулицями чужого міста. «Жити – це щодня втомлювати себе, аби заснути». Спробуй, віднайди у ньому щось глибше, щось суттєвіше, щось, справді, важливіше, без чого вже, напевно, нічого в цьому світі не буде таким, як раніше. Спробуй, віднайди у цьому житті себе.

Шукання ці будуть п'янкi й тривалі. Щоденне вимивання річкового піску в майже примарній надії колись-таки знайти у ньому своє щастя. Вперта віра, що, рано чи пізно, життя все ж поверне до тебе своє змучене обличчя і скаже щось типу: «Давай, підіймайся! Рушай слідом за мною! Відкривай для себе світ! У цьому і є ти, весь ти, до останнього злого листа, не відправленого їй» [1].

І кохати в таких умовах – річ невдячна і небезпечна. А жінки їхні ніжні і жагучі. За них хочеться помирати, заради них хочеться жити, до них хочеться повертатися. І коли вона засинає біля тебе, втомлена і красива, весь світ завмирає до ранку, в очікуванні новин. А ти лежиш і боїшся відпустити уві сні її руку, аби вона, раптом, не пішла, аби не розчинилася у темному мороці цієї прогнилої комуналки, аби побула з тобою хоча б до ранку, хоча б до смерті. Але ти засинаєш, а потім, вранці, годинами не розплющуєш очі, аби якомога довше не бачити правди, аби якомога довше берегти у своїй пам'яті холодний оксамит її тіла і пронизливі доторки теплих рук.

А вона не піде. Навіть не подумає про те, аби йти. Надто довгі блукання, надто тривалі вичікування, надто виразна самотність. Усе «надто», усього забагато, замало лише тепла і нашого розуму. Вона – жінка, дивна і спокуслива до останнього келиха вина, купленого за власний рахунок. Чорні сукні, чіткі силуети, виважені рухи. Вона має достатньо сили, аби втримати у своїх очах цілий світ, і достатньо любові, аби зігріти його у власних кишнях. Сидіти й переливати спокій в умовні мірки радянського чайного сервізу, рахувати спогади, розкладати по полицях життєві потрясіння, шукати у цих роздумах порятунку. Шукати і, зрозуміло, не знаходити. Зім'яті вранішні простирадла, чужі кімнати, випадкові

знайомі...одноманітність, сірість і безперспективність. Щоденні пошуки себе і його. Такі самі сірі, і такі ж безперспективні.

І як піти, коли біля нього ти вперше видихнула. Коли він, так само, як і ти, шукає щось у цьому дивному світі, так нічого і не знаходячи. Коли він має такі сильні руки і такі втомлені очі, що хочеться померти, аби не бачити їхньої важкості, і хочеться жити, аби вони більше ніколи не сумували. І як піти, коли він так міцно і непохитно тримає уві сні твою руку у своїй долоні. Коли ти раптом відчула власну потрібність і власну слабкість.

Мікрокосмос любові Жадан уміє зобразити особливо інтимно. Це коли читаючи книгу, відчуваєш власну присутність у цих стосунках. Себто відчуваєш важливе місце, відведене особисто тобі у цьому творі, аби спостерігати і аналізувати. Перші доторки жагучих тіл, довгі поцілунки і остаточні розчарування... І все це в умовах постпролетарської розбудови місцевого машинно-тракторного, де й за союзу мало хто працював, а за теперішніх лібералів, геть розпустилися, і тверезими на роботу приходять винятково на великі свята та у державні вихідні. І те, аби похмелитися. Ця нещасна країна. Ці розбиті дороги і озлоблені люди. Тобі ніколи не зрозуміти їхньої мови. Їх моральні принципи застаріли і неактуальні. Їх вчинки шаблонні, а думки – передбачувані. Ними легко маніпулювати, вони бояться Бога, і довіряють Президенту. Чому саме ти все це розумієш? Навіщо тобі всі ці знання? Навіщо книги, зачитані й особливі, навіть ночі, коли натхненно хочеться усе змінити, і дні, коли взагалі нічого не хочеться? У чому ти так завинив перед Пророком, що він вирішив відкрити для тебе усю химерність цього посттоталітарного світу? Усю його передбачуваність і недієздатність, увесь гравій обабіч розбитих трас, усю фіктивну стабільність і туманну перспективу добробуту. Дивні-дивні люди, які не уявляють без цього свого життя. Ця критична стадія наркотичної залежності, панічний страх змін і абсолютна відсутність амбіцій. Вони варті, аби про них склали печальні історії і присвячували їм героїчні сонети.

А вони і далі ходитимуть на комбінат, виготовлятимуть деталі до токарських станків і не забиватимуть голову філософськими роздумами про складність буття чи недалекоглядність президентської політики. Мотивація цих людей, їхні емоції, їхня мова і їхні розчарування – ось, що вабить Жадана найбільше. Він каже, що у покинутих містах немає душі. Це просто метал, арматура, цемент і гравій. Тому він пише про людей, що привласнили собі кожну цеглинку новобудов, кожен кілометр автобану і кожну трамвайну зупинку. Про те, як вони неохоче прокидаються вранці і швидко засинають вночі, про те, як перекидають через кордон чергову партію контрабанди, або про те, як намагаються втекти з цієї країни, а ще, що у них все одно нічого не вийде. Про те, як у місто приходиться зима, а більшість його мешканців цього навіть не помічає. Вони будуть відспівувати цю пропашу країну на щонедільних молебнях, зважуватимуть, наче на вагах, власну провину і власні втрати. Пам'ятатимуть загиблих, називатимуть новонароджених, просто житимуть, перетягуючи з дня на день, наче важкі ланцюги, спогади і розчарування [1].

Філософія жаданових творів глибока і, **насправді**, цікава. Це коли, на перший погляд, історія здається поверхневою, але ховає в собі цілий комплекс штампів і стереотипів, які ми з вами вперто і переконливо намагаємося не помічати (ігнорувати). Жадан докладає шалених зусиль, аби ми «Почули Донбас». Не так, звісно, почули, як це зробив наш экс-президент, а дійсно зрозуміли усю безпідставність нашої упередженості. Себто, крізь призму його творів проходить вперта любов до міст, у яких виростав він сам. Він знає все це з середини, він може про це розповісти, він відчуває у цьому потребу. Це дивне вміння бачити красу там, де її, насправду, важко розгледіти. Що може приваблювати людину в покинутому заводі? На перший погляд – нічого. Стіни, вікна, двері – усе як завжди, тільки покинуте. Але варто лише задуматися над тим, скільки людей щодня торкалися цих дверей, як сприйняття змінюється, і світ довкола теж змінюється. Можливо, в одному із цехів просто зараз вирішується доля цілої країни. А чому б і ні? Все можливо. Можливо, цей завод уподобали собі місцеві панки, і тепер збираються щовечора в третьому цеху, де колись виготовляли деталі до дитячих ліжок. Ось сидять собі молоді, субкультурні, що найменше дивні, розпивають дешеве вино з пластикових пакетів, і у кожного на душі щось своє. А пройде кілька років – ці відірвані панки зроблять те, для чого нам свого часу так і не вистачило сміливості. Змінять цю країну, візьмуть на себе відповідальність, підуть проти системи. І кроки їхні будуть вперті і сильні, а думки – переконливі. На них рівнятиметься вся країна, про них говоритиме цілий світ, ними, нарешті, пишатимуться рідні і вітатимуть знайомі. А потім вони повернуться на ту фабрику, і вона воскресне так, як не воскресав жоден із феніксів. А ви кажете: «Звичайний, але покинутий».

Речі довкола нас мають дивну звичку зберігати пам'ять про своїх попередніх власників. І що ж тоді робити, коли річ уже твоя, власна, а живе вона чужими думками, пам'яттю про затишне минуле і **печальне** прощання. І що тобі робити, коли це не якийсь там вазон, а вся твоя країна, яка так міцно тримається свого тоталітарного минулого, що не помічає прірви, у яку котиться від безмежної **печалі**. І губиться в цій вічній скорботі, і нема їй рятунку, і нема спокою. А ти і далі вишукуєш в ній свій шлях, продавлюєш собою простір, вимірюєш недоліки, визнаєш переваги. Усе це вигадлива надбудова цього химерного світу, усі ці надлишкові деталі, що заважають побачити істину. З часом ти вчишся все це відсіювати і з усім цим боротися. Тим більше, газет ти все одно не читаєш, політика тебе цікавить так мало, що, можна сказати, не цікавить взагалі. Життя твоє вимірюється кількістю боргів та втрат. І, судячи зі списку друзів, що спочивають в чорноземах республіки, воно у тебе не вдалося.

Жадан – особлива постать укрсучліту. Особлива тим, що книги його настільки тісно проходять і доторкаються до реальності, що, здається, взагалі не є чимось вигаданим. Він пише про те, що кожному з нас властиво, що усіх нас хвилює і об'єднує. Він піднімає теми буденні, позбавлені пафосу та цукрової пудри. Вона просто недоречна там, де перестають мерехтіти вітрини супермаркетів і мертво нависають над тобою колишні металургійні гіганти. Коли глуха ніч і нікого навколо, і лише світло потужного заводського прожектора

освітлює цю пропащу країну, геть не хочеться розводитися про щось глобальне. Чіткі злободенні проблеми, обмежені адміністративним кордоном, налагоджений наркотрафік і продажний футбол. Втім у кожному слові така безмежна любов і таке дивне тепло, що мимоволі починаєш дивитися на все це по-іншому. Підкреслено неідеальний світ, уся його химерність, дивакуватість і нереальність. Це починає приваблювати, це змушує задуматися і спонукає діяти. Жадана можна любити, можна критикувати за надмірну поетизацію Донбасу чи самоповтори, можна взагалі ніяк не реагувати на його присутність, але факт залишається фактом. Його поява на літературному Олімпі, якби пафосно це не звучало, стала подією для українського письменництва. І подія ця захоує в себе з перших сторінок і перших слів. Бо по-особливому атмосферно, бо не звично, бо просто й відверто. Бо саме про те, що болить і те, що дивує. Книги, до яких хочеться повертатися, і вірші, які хочеться цитувати при першій нагоді. Його думки змінюють тебе, переформатовують уявлення про світ і руйнують абсолютно усі стереотипи. У цьому весь він до останньої краплі любові, що переливається через край, наче хлібна закваска.

Список використаних джерел:

Жадан С. Ворошиловград / Сергій Жадан. – К. : Либідь, 2009. – 234с.

Postcolonial urbanity (by the motives of S.Jadan novel “Voroshilovgrad”

Research deals with a circle of problems interlinked with life of human in urbanized environment on the base of novel by S.Jadan “Voroshilovgrad”. Underlined, that this not ideal world – is reality, which is a part of subculture, where people waste efforts to adopt and survive in it.

Key words: city, urbanity, human, postcolonial environment.

УДК: 327(477):(470+571)+(4)

**Олександр Гнидюк,
студент 4 курсу історичного факультету**

*Науковий керівник – А.В. Найчук,
кандидат філософських наук, доцент*

ВПЛИВ ПОЛІТИЧНОЇ КРИЗИ В УКРАЇНІ НА РОСІЙСЬКО-ЄВРОПЕЙСЬКІ ВІДНОСИНИ: ЦИВІЛІЗАЦІЙНИЙ ВИМІР

У статті аналізується цивілізаційний аспект геополітичної взаємодії між Російською Федерацією та Європейським Союзом крізь призму політичної кризи в Україні. Досліджуються геополітичні імпульси, які задає Україна в контексті функціонування сучасної міжнародної системи. Розглядаються характерні особливості цивілізаційної трансформації України та подальші перспективи розвитку.

Ключові слова: міжнародні відносини, міжнародна політика, геополітика, цивілізація, політична криза.

Актуальність теми обумовлена тим, що впродовж тривалого часу Україна як незалежна держава була відсутня на політичній карті світу. Відповідно, її ігнорували в класичних наукових доробках світових геополітиків. Якщо ж Україна й привертала увагу осіб, причетних до геополітики, геостратегії й прийняття зовнішньополітичних рішень, то в більшості випадків її розглядали в контексті зовнішньої політики царської, дореволюційної Росії та її правонаступника — СРСР. Від 1991 року розпочинається нове геополітичне буття України не як частини Російської Імперії, а згодом як частини Радянського Союзу, а як окремого “гравця” із власною геостратегією й власним геополітичним позиціонуванням на міжнародній арені. Оскільки інтеграцію до Європейського Союзу було визначено пріоритетним напрямом зовнішньої політики та стратегічною метою України, найбільш актуальною є проблема геополітичного позиціонування України саме в процесах євроінтеграції.

Дана актуальність обумовлена передусім потребою України в самоідентифікації й самопозиціонуванні на світовій арені. Проте геополітичне становище України є наразі вкрай складним і суперечливим, що позначається не лише на її зовнішній політиці та виборі геостратегії, але й на перспективах збереження її територіальної цілісності.

Мета дослідження – проведення порівняльного аналізу фундаментальних основ Європейської та Російсько-цивілізаційної парадигми крізь призму “Української кризи”.

Реалізація поставленої мети передбачає вирішення таких наукових **завдань**:

- розкрити значення цивілізаційного підґрунтя сучасних європейських інтеграційних процесів;
- виявити можливості та засоби використання цивілізаційної теорії для прогнозування перспектив розвитку інтеграційних процесів у політичній сфері;
- визначити роль і місце України в цивілізаційному діалозі.

Об’єктом дослідження є процеси геополітичної взаємодії між Російською Федерацією та Європейським Союзом в контексті загострення “українського питання”.

Предметом дослідження є цивілізаційний вимір міжнародно-політичних відносин.

Дилема взаємовідносин між Східною та Західними цивілізаціями завжди існувала, але в різній стадії загострення. Історично та геополітично склалося так, що на чолі західної цивілізації стоять країни старого світу (Західна Європа) та Північна Америка, на противагу яким відносять східну цивілізацію, до якої належить Росія та країни Азії. Стосунки між цими двома блоками країн будувалися на основі протиріч та постійні боротьби.

Дана проблематика стимулює науковий інтерес багатьох сучасних дослідників у контексті підсилення наявних цивілізаційних протиріч через призму загострення військового конфлікту на території України. Для розуміння цих процесів потрібно визначити сутність цивілізаційного підходу, що дасть змогу проаналізувати геополітичну взаємодію з даної точки зору. На думку більшості

дослідників, цивілізація — це людська спільнота, яка впродовж певного періоду часу має стійкі особливі риси в соціально-політичній організації, економіці та культурі, спільні духовні цінності та ідеали, ментальність. Термін “цивілізація” був запроваджений В. Мірабо і використаний А. Фергюсоном, а пізніше Л. Морганом і Ф. Енгельсом у періодизації історії для позначення вищої, після дикості й варварства, епохи розвитку людства [1, с. 51-58].

Ряд науковців трактують цивілізацію як окрему, відносно автономну, здатну до самоорганізації й саморозвитку поліетнічну, соціокультурну систему, що має просторово-тимчасові виміри, базові духовно-культурні основи, а також стійкі, довгострокові форми буття й характер поведінки. Сукупність цих властивостей і засобів дає змогу цивілізаціям виживати й розвиватися в найнесприятливіших умовах існування, постійного протиборства на міжнародній арені. Через держави цивілізація реалізує себе в політичних, військових, економічних, інформаційних та інших сферах життєдіяльності людського співтовариства. Держави, володіючи надбаннями, традиціями, цінностями конкретних цивілізацій, намагаються забезпечити їхнє заощадження й збільшення, що власне і становить зміст їх внутрішньої й зовнішньої політики. Усвідомлюючи, настільки значима роль держави, М. Данилевський вважав обов'язковим атрибутом цивілізації політичну самостійність її складових — “політичних одиниць”, тобто держави й народу. Отже, цивілізації й держави перебувають у взаємозв'язку, вони взаємозалежні, що не виключає зміни форм і типів державних утворень у межах соціокультурних систем [8].

При цьому варто врахувати досвід двох напрямів вивчення цивілізацій. По-перше, цивілізація розглядається як спільність, заснована на соціокультурній системі, що має в собі “центральний принцип” чи “велику ідею”. Цей підхід одержав класичне вираження в роботах М. Данилевського, О. Шпенглера, А. Тойнбі, Д. Нідема, С. Ейзенштадта [8].

Другий напрям розглядає цивілізації як мережу соціокультурних відносин між різними групами й спільнотами різного рівня й функціональної належності (М. Сингер, Н. Еліас, Ф. Бродель, Р. Уілкінсон). Також прихильниками даного підходу були такі російські дослідники: К. Леонтєв, П. Сорокін.

Виходячи з вищезазначених підходів трактування цивілізаційної парадигми варто зазначити, що в історії людства виокремлюють поділ на дві основні цивілізації: традиційну та ліберальну. Перший тип характеризується пануванням масової орієнтації на відтворення форм життя, що історично склалися, прагненням підпорядкувати прийняття рішень у всьому суспільстві, завданням утримати та зберегти рівень ефективності відтворення. Ліберальна цивілізація виникла в результаті посилення внутрішніх суперечностей традиційної цивілізації, яка історично передувє їй, в результаті вичерпаності можливості на її основі відповідати на виклик історії. Пануюча форма відтворення ліберальної цивілізації характеризується прагненням артикулювати масові рішення на підвищення своєї власної ефективності, забезпечення конструктивного розвитку, перетворення культури, соціальних відносин, особистості у вищу цінність [8].

Отже, якщо західноєвропейську цивілізацію, що почала формуватись 1,5

тис. років тому в ранньому середньовіччі і базувалась на ринковому європейському виробництві, можна віднести до ліберальної, то Росію через її геополітичне становище й історичні обставини розвитку — до традиційної. Саме крізь призму даного твердження визначаємо за потрібне проаналізувати сучасний етап взаємодії в геополітичному просторі та окреслити роль України в протистоянні між країнами ЄС та Російською Федерацією.

Саме в контексті цих міркувань слід, напевне, розглядати й твердження деяких західних геополітиків про регіональний вимір України в сучасних геополітичних процесах. Так, німецький дипломат Н. Баас, наприклад, вважає, що Україна має необхідний потенціал, щоб стати регіональним центром і що саме регіональний аспект має шанси перерости у щось більш глобальне [4].

Так американський політолог С. Хантінгтон, вважаючи, що сучасну Європу, як, зрештою, і світ в цілому, розділяють не ідеологічні, а культурно-цивілізаційні відмінності, стверджує, що сьогодні на місце залізній завісі ідеологій прийшла «оксамитова завіса» культури, яка розділяє різні цивілізації. При цьому в Європі основна лінія розлому між цивілізаціями пролягає вздовж сучасного кордону між Росією та Фінляндією і країнами Балтії, проходить Білорусь і Україну, відокремлюючи грекокатолицьку Західну Україну від православної Східної, далі, обігнувши зі сходу Трансильванію у Румунії, сягає Адріатики, збігаючись історичними кордонами між Габсбурською і Османською імперіями [9].

За С. Хантінгтоном Україна – це «роздвоєна країна», різні частини якої належать до різних цивілізацій, що породжує невизначеність її геополітичних орієнтацій.

Цю позицію поділяє в цілому і З. Бжезинський, який зауважує, що після отримання незалежності в Україні викристалізувався розкол між європеїзованими слов'янами в Західній Україні та русько-слов'янським баченням того, у що має перетворитися Україна [5].

Відводячи Україні роль важливого геополітичного гравця, З. Бжезинський не відходить від загальної тенденції західних дослідників вимірювати геополітичну вагу України з точки зору можливостей її впливу на Росію. Вважаючи Україну геополітичним центром Центральної та Східної Європи, він особливо підкреслює, що найважливішим аспектом незалежності України є її вплив на Росію, а її геостратегічна важливість полягає в тому, що без України Росія перестане бути імперією, але з Україною у своєму зовнішньополітичному просторі Росія автоматично перетвориться на імперію. І це є принциповим моментом для Заходу у налагодженні його стосунків з Україною [6].

На особливу роль України в європейській геополітиці звернув увагу ще один із засновників геополітики Р. Челен. Аналізуючи політичні проблеми першої світової війни, він, зокрема, зупинився на характері “слов'янської” політики України й місця в ній “українського фактору”. Він зазначав на тому, що, використовуючи “слов'янську ідею” і втягуючи в неї українство для досягнення своєї геополітичної мети, Росія одночасно проводить таку реальну політику щодо України, яка руйнує її як етнокультурну цілісність, обмежує можливості розвитку, участь у розв'язанні проблем європейського простору, незважаючи на те, що вона

має для цього всі необхідні умови [3].

Інший американський дослідник і відомий політичний діяч Г. Кіссінджер дотримується думки, що геополітична вага України вимірюється тим, що вона розташована на сході геополітичного простору, який розділяє два глобальні політико-економічні центри – Європу і Росію (до інших він відносить США, Китай, Японію і Індію). Аналізуючи цей розклад, він зауважує, що оскільки Росія продовжує чинити тиск на Європу, а принциповим завданням Атлантичного Союзу є гарантування того, щоб “російський традиційний націоналізм не вихлюпався через кордони цієї країни”, є очевидним, що реалізація глобального балансу сил включає Україну до кола ймовірних кандидатів на “урівноваження” Росії в Європі [6].

Розташування України на “цивілізаційному розломі” між Росією та країнами Європейського Союзу, безперечно, накладає відбиток на перспективи розвитку її стратегічного партнерства зі США та можливості її вступу до такого “геостратегічного клубу” як НАТО [4].

У контексті внутрішньої політики подібне “геополітичне розташування”, яке українські політики часто пояснюють терміном “багатовекторність”, обертається невизначеністю й неефективністю вибору орієнтирів процесів політичного, інформаційного, культурного й економічного розвитку держави. Відповідно, стратегічна внутрішньополітична та зовнішньополітична мета розвитку країни перетворюється на формальне та неоднозначне явище, що іншою мовою формулюється як відсутність загальнооб’єднавчої національної ідеї.

На подібному тлі набуває особливої актуальності потреба в науковому осмисленні та переосмисленні існуючих тенденцій геополітичного позиціонування України в процесах євроінтеграції з урахуванням геополітичних позицій та прагматичних очікувань стосовно України її провідних стратегічних партнерів із числа країн-членів ЄС (у першу чергу, – Німеччини та Польщі), а також Росії й США [2].

Очевидно, що зовнішня політика і трансформаційні процеси в суспільстві визначаються не тільки внутрішніми чинниками, а й зовнішнім середовищем, геополітичним положенням країни й тими зовнішніми впливами, які чиняться на неї.

Перший чинник, який визначає геополітичне положення України, полягає в тому, що її територія є полем межування двох цивілізацій: східної євразійської (російської) та західної – європейської. Це говорить про те, що сучасна Україна опинилась у ролі розділеної периферії. Східна і південно-східна частини України зорієнтовані на Росію, а західна й центральна – на Європу [6].

У даній ситуації Україна має досить обмежені можливості для реалізації своїх зовнішньополітичних інтересів, які залежать насамперед від характеру зв’язків між Заходом і Сходом. В умовах зіткнення інтересів і цивілізаційної конфронтації Україна опиняється в “буферній зоні”. Будучи затисненою між європейською та євразійською цивілізаціями, вона перетворюється з окраїнної на серединну державу. Такі держави, за визначенням відомого класика геополітики Р. Коллінгса, рано чи пізно втрачають свій суверенітет і територіальну цілісність у

результаті наміру як Сходу, так і Заходу захопити чи розділити геополітичний простір серединної держави. Саме в такому геополітичному положенні “серединної” держави та “буферної зони” й перебуває Україна [3].

І в цьому положенні вона може відігравати різну роль: не тільки роль сполучної ланки, а й роль буфера, роль форпосту чи, навпаки, – плацдарму. Ролі, які грає серединна держава, переважно не обираються нею самою, а надаються сильними державами. В умовах багатопольярного світу така роль визначається потужнішим полюсом.

Очевидно, що кожний з полюсів при цьому прагне встановити власний контроль над серединною державою. Одним із основних чинників стримування режиму В. Путіна в реалізації його планів щодо України на сьогодні постає чітка, послідовна та консолідована позиція західних країн і міжнародних організацій в їх тиску на Росію. Так, у відповідь на приховану воєнну агресію РФ проти України США, ЄС і НАТО вдалися до комплексу міжнародних політико-економічних санкцій проти Російської Федерації, що вже призвели до суттєвих негативних для неї наслідків. Передусім це стосується підриву міжнародних позицій Росії, а також масштабного загострення проблем у російській економіці. З огляду на критичний характер зазначених процесів для режиму Путіна, російська сторона намагається активно протидіяти США, ЄС і НАТО шляхом реалізації спроб послаблення єдності Західного світу (“Західного фронту”), а також тиснучи на європейські країни та збільшуючи свій вплив на них. Головна увага керівництва РФ зосереджується на країнах Центрально-Східної та Південно-Східної Європи, що мають складну економічну ситуацію, високий рівень залежності від російських енергоносіїв та дуже зацікавлені у продовженні торговельно-економічної співпраці з Росією. Крім цього Росія намагається грати і на економічних інтересах провідних членів ЄС, де існують потужні бізнесові кола, орієнтовані на Російську Федерацію [4].

Незважаючи на спроби Росії спровокувати й посилити протиріччя всередині Європейського Союзу та складні внутрішньополітичні процеси у країнах-членах ЄС, що підтверджують нещодавні регіональні вибори у Франції, основні зусилля інституцій і провідних країн-членів ЄС у їхній зовнішній та внутрішній політиці докладалися з метою запобігти викликам і загрозам, пов’язаним зі збільшенням деструктивної активності Росії на європейському напрямі й російською агресією щодо України [5].

За цих умов європейськими інституціями визначено такі головні завдання:

- подолання тенденції стосовно деконсолідації Євросоюзу, що спричинена різним ставленням країн-членів до розвитку відносин з РФ;
- прискорення, зважаючи на російський чинник, формування власної політики безпеки і оборони;
- перегляд до кінця поточного року Європейської політики сусідства та, відповідно, корегування відносин з країнами-учасницями Ініціативи ЄС “Східне партнерство”;
- реалізація ідеї єдиного енергетичного ринку Євросоюзу;
- впровадження заходів із запобігання та протидії тероризму;

- посилення інформаційної політики на тлі потужного впливу російської пропаганди на громадян країн-членів та країн-сусідів Євросоюзу.

Міжнародні експерти зазначають на тому, що виконання таких завдань ускладнюватиметься внаслідок посилення російського тиску на ЄС з метою протидії європейським санкціям проти Росії, “руйнування єдності” Євросоюзу та “витіснення США із Європи” [6].

Передусім йдеться про заходи Росії, що спрямовані на подальше поглиблення протиріч всередині ЄС у спосіб фактичного ігнорування розвитку відносин з Євросоюзом на рівні його інституцій. Натомість просуватиметься виключно двосторонній формат стосунків з окремими країнами-членами із використанням “привілейованого партнерства”, яким передбачається надання для них певних економічних преференцій. Росія також продовжуватиме активну підтримку партій і рухів антиєвропейського спрямування у Франції, Іспанії, Італії, Великобританії, Греції та інших державах [7].

Сприятливою для України тенденцією є суттєве зближення підходів Польщі та Румунії для протидії нинішній політиці Росії. Ці країни активізували координацію своїх дій в рамках ЄС і НАТО стосовно відносин з РФ та в питанні підтримки процесу наближення до Євросоюзу країн-учасниць “Східного партнерства” (насамперед Молдови й України). Водночас керівництвом РФ вживаються активні заходи з розширення проросійського та антиукраїнського лобі в США та європейських країнах за рахунок створення фінансової підтримки проросійських, лівих, націоналістичних та “євроскептичних” груп у їх політичному просторі. Зокрема, основними з таких сил на сьогодні є “Національний фронт” у Франції, “Альтернатива для Німеччини” у ФРН; “Австрійська партія свободи”; “Комуністична партія Чехії та Моравії”; SMER у Словаччині; “Fidez” та “Jobbik” в Угорщині; “Злагода” та “Союз росіян” в Литві; “Болгарська соціалістична партія” та націоналістичний рух “Атака” в Болгарії; “кресові” організації в Польщі. Ці політичні сили використовуються Росією для організації та впливу на позиції європейських країн в плані їх ставлення до РФ та України, а також для провокування напруженості як всередині Європейського Союзу, так і між США та ЄС. Найбільшу активність тут проявляє угорська парламентська націоналістична партія “Jobbik”, що виступає за відміну політико-економічних санкцій ЄС проти Росії, підтримує її дії щодо України [6].

Таким чином, російська присутність й активність в Європі, а також консенсусний принцип прийняття рішень на рівні інституцій Євросоюзу, що залишає за країнами-членами право суттєво впливати при виробленні спільної позиції щодо окремих аспектів українського питання, може створити всередині ЄС певну проросійську групу країн, які будуть підривати консолідуючу політику Німеччини і Франції, перешкоджати успішній реалізації європейської східної політики та активно протидіяти проамериканському пулу країн-членів ЄС (Великобританії, Швеції, Польщі, Румунії та країн Балтії). Уже сьогодні до таких потенційних держав-союзниць Росії можна віднести Грецію, Кіпр, Угорщину, Австрію, Італію, Іспанію та Словаччину, що активно виступають проти конфронтації з Росією [6].

Отже, у 2014 році політика Російської Федерації і її заходи з перегляду європейських кордонів, встановлених після Другої світової війни, склали серйозну загрозу для глобальної безпеки. Анексія Криму, фактично агресія проти України і конфлікт, що виник після цього з Заходом через Україну, окреслили агресивний і явно антизахідний курс російської зовнішньої політики, що зумовлює появу цивілізаційного розколу.

Список використаних джерел:

1. Бжежинский Зб. Выбор. Глобальное господство или глобальное лидерство: пер. с англ. / Зб. Бжежинский. — М.: Международные отношения. — 2004. — 288 с.
2. Белесков М. Неореализм і сучасні міжнародні відносини або Чому Кеннет Волтц виявився правий (лише частково) [Електронний ресурс] / М. Белесков // Босисфен Інтел. — 2015. — Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/neo/>
3. Ільченко Ю.О. Світ у 2015 році: прогноз і перспективи [Електронний ресурс] / Ю.О. Ільченко // Босисфен Інтел. — 2015. — Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/progboz2015/>
4. Ільченко Ю.О. Росія-Україна: «третій раунд» [Електронний ресурс] / Ю.О. Ільченко // Босисфен Інтел. — 2015. — Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/tretij-raund/>
5. Роговик О. “Українська криза” 2013-2015 років та основи сучасного міжнародного порядку [Електронний ресурс] / О. Ільченко // Босисфен Інтел. — 2015. — Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/16-UkrainianCrisis/>
6. Соколовський Б. І. Тенденції розвитку внутрішньої і зовнішньої політики ЄС: виклики, ризики та небезпека для України [Електронний ресурс] / Б.І. Соколовський // Босисфен Інтел. — 2015. — Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/ForeignPolicyEU/>
7. Соколовський Б. І. Чи слід очікувати змін на «Західному фронті»? [Електронний ресурс] / Б.І. Соколовський // Босисфен Інтел. — 2015. — Режим доступу: <http://bintel.com.ua/uk/article/zap-front/>
8. Скоробогач Д., РИЗИК МЕЖОВОСТІ МІЖ СХОДОМ ТА ЗАХОДОМ [Електронний ресурс] / Д. Скоробогач // Всеукраїнська студентська інтернет-конференція. — 2015. — Режим доступу: <http://conf-cv.at.ua/forum/150-1659-1>
9. Хантингтон С. Столкновение цивилизаций? [Електронний ресурс] / С. Хантингтон // Полис. — 2010. — № 2. — С.33–48. — Режим доступу: <http://lib.chdu.edu.ua/pdf/posibnuku/307/36.pdf>

Influence of political crisis in Ukraine on relations between Russia and Europe: civilizational dimension.

This article deals with civilizational aspect of geopolitical cooperation between Russian Federation and European Union through the prism of crisis in Ukraine. Researching of geopolitical impulses, which are generated by Ukraine in the context of modern international system functioning. Taking to the view typical peculiarities of civilizational transformation in Ukraine and further perspectives of development.

Key words: *international relations, international politics, geopolitical civilization, political crisis.*

*Анастасія Дмитрук,
студентка 4 курсу історичного факультету*

*Науковий керівник – Т.В.Сулятицька,
кандидат філософських наук, доцент*

КРИМСЬКОТАТАРСЬКИЙ СУФІЗМ З ЖІНОЧИМ ОБЛИЧЧЯМ

У статті висвітлено постать Аліфе-ханум Яшлавської – єдиної жінки-дервіш на пострадянському просторі, що стала оплотом суфійської культури Кримського півострову.

Ключові слова: Крим, Аліфе-ханум Яшлавська, татари, Текіє, містика, суфізм, дервіші.

Серед усіх народів і в усі часи існує таємне, специфічне, вищої форми знання, що стає доступним людині після проходження нею ряду важких випробувань на шляху до морального вдосконалення. Люди, які пройшли цей важкий шлях духовного пошук, переродилися і стали моральними орієнтирами для свого часу й оточення, були завжди, тільки називалися вони по-різному. В Індії їх називали Махатми, у Греції – мудрецами, в стародавній Іудеї – пророками, в Єгипті – посвячені, в християнських традиціях – святими, на Близькому Сході – суфіями. І хоча називали їх по-різному, об'єднувало їх одне – те, що вони знали, що джерело всіх релігій та вірувань є постійна та єдина – Істина.

Дослідники досі приділяють мало уваги кримському суфізму. Пишуть про суфіїв мандрівники XVIII-XIX ст. Нам знайомі суфії за матеріалами «Книги подорожі Евлії Челебі». Деякі відомості про них можна знайти в роботах Ф.Хартахая, В.Кондаракі та В.Д.Смірнова, знаменита праця якого присвячена династичній і зовнішньополітичній історії Кримського ханства, говорить про масу матеріалів щодо суфізму в Криму, які знаходяться в турецько-татарських джерелах, з якими він працював [7, с.149]. Сьогодні релігійними аспектами півострова займається Григор'янц В., Кирюшко М., Маврін О. та інші.

Суфізм – це містична течія в ісламі. Під цим терміном об'єднуються всі мусульманські навчання, метою яких є розробка теоретичних основ і практичних способів, що забезпечують можливість безпосереднього спілкування людини з Богом [14, с.121]. Суфії називають це пізнанням істини. Істина – це коли суфій, звільнившись від мирських бажань, у стані екстазу (сп'яніння божественною любов'ю) здатні на інтимне спілкування з божеством. Суфіями ж називають всіх, хто вірить в безпосереднє спілкування з Богом і робить все для досягнення цього. У суфійській термінології «Суфій – це закоханий в Істину, той, хто за допомогою любові і відданості рухається до Істини і Доскональності» [13, с.9].

Рух до Істини за допомогою любові та відданості до Бога суфії називають тарикатом або Шляхом до Бога.

Вже в IX-X ст. виникає своєрідна громадська організація суфіїв.

Проходження тариката (дорога містичного пізнання Істини) вимагало спеціальних знань, без якого людина, яка намагалася досягти вищого духовного просвітлення, могла жорстоко поплатитися, втративши здоров'я та розум. Тому вже в ранні епохи встановлюється звичай: той, хто бажає йти шляхом духовних шукань, обирає собі духовного наставника, який мав титул шейха або бенкету (старець), людини, що вже пройшла тарикат. Людина, що вступає під провід шейха, називався мюрид (бажающий) – по суті підкорив свою волю шейху. Спочатку мюрид проходив ряд випробувань, потім проробляв безліч аскетичних вправ, постив, читав Коран, проводив по сорок днів у медитаціях і молитві на одинці. Шейх трансформує мислення мюрида на образне, символічне і починає знову виробляти в ньому завзятість і волю, здатні подолати будь-які перешкоди. У свою чергу і шейхи, займаючись експериментальною психологією, виробляли в собі такі властивості як читання думок, вміння викликати у мюрида гіпнотичний стан і т.д. Такі властивості викликали величезне зростання авторитету шейха та сприяли збільшенню числа його послідовників. Коли шейх бачив, що нічому новому він мюрида навчити не може, давав йому дозвіл (Іджаз) збирати учнів і продовжувати справу свого вчителя [11, с.13].

Велике значення суфії надавали досягненню стану екстазу, який вважався особливою Божественною милістю, тож не дивно, що в їхніх колах вже в ранню епоху посилено шукали способи, які могли б сприяти викликанню екстазу. Одним з найбільш ефективних із таких способів незабаром було визнано інструментальну та вокальну музику. Слухання музики було введено в практику цілого ряду шейхів і отримало назву «сама» '(чути).

Сама 'для суфіїв – це звук, який змінює внутрішній стан слухача. Сама '– це політ людської душі в сторону своєї первісної основи, який вдається тільки через внутрішній екстаз. Суфійське вчення говорить, що займатися сама ' дозволено тільки тим, хто має добре серце та умертвіння плоті. Ті, хто позбавлений цих ознак, повинен займатися молитвою та постом. Пізніше до сама ' приєднався і танець [13, с.13]. Сама' застосовувалася не тільки на зборах дервішських громад, але так само і на "маджліс" (відкритих зборах). Крім цього, виступаючи на маджлісі перед найширшими народними масами, шейхи активно використовували притчі, казки, народні анекдоти. Такі бесіди захоплювали слухачів, разом з тим шейхи підводили під розповідь потрібну їм теоретичну базу, тлумачили її стосовно до основної теми своєї проповіді і добивалися того, що саме потрібне їм тлумачення ставало основним тлумаченням притчі для найширшого кола.

В суфізмі існує неоднорідність і розгалуженість, у ньому простежується два напрямки: крайнє та помірне. До помірного ставилися Газалі, Джунайд, які вважають, що суфій повинен не виходити за рамки шаріату, всі його висловлювання і діяння повинні відповідати розпорядженням Корану і переказам пророка Мухаммада [5, с.74].

Крайніми прихильниками суфізму є суфії, що стоять на позиції "вадхаті вуджуд" (єдність суцього), які розглядають Істину (Бога) і природу в єдності [5, с.79].

З плином часу суфізм розділяється на різні ордени, кожен з яких мав свою

певну організацію. Як правило називалися вони по імені засновника (Муршід) [2, с.16]. Наставник під час своєї діяльності вибирав з учнів (мюридів) свого заступника, який після смерті наставника займав його пост і одягав його хірку (вовняний плащ). Таким чином, хірка передавалася з рук в руки і вважалася символом влади в суфійському ордені. Цей ланцюг духовної спадкоємності, за допомогою духовних передавачів особливої системи містичного шляху зі специфічною для нього методикою навчання, особливостями практики (головним чином зикра та ініціації) та ритуалу, а також відповідним регламентом способу життя називався Сілс (ланцюг, ряд) і сходив, зрештою, як мінімум, до Мухаммада. Знанню Сілсілі в ордені надавалося величезне значення, оскільки учень через учителя прилучався до божественної благодаті, яка передається в Сілсілі і без якої неможливо вступити на містичний шлях [5, с.122].

Суфійські братства грали першорядну роль у поширенні Ісламу серед тюрків [9, с.243]. Не були винятком і кримські татари, навернені до Ісламу суфійськими проповідниками під час правління золотоординських ханів Берке (1255-66) і Узбека (1313-42). Так, суфізм потрапив до Криму, де набув своїх особливих рис [6, с.26]. «Кружляючі дервіші користувалися величезною пошаною не тільки у простого народу, а й у сильних світу цього, – розповідає нинішній директор етномузею у Євпаторії, Ельдар Велієв. – Дервіші не вклонялися навіть ханам, зовсім навпаки, поклонялися їм. Ці нужденні мандрівники були освіченими людьми. Жадібність, честолюбство не властиві їхнім душами. Танець обрядом дервішів можна назвати частково, це – молитва, що так чиниться. У їх храми часто приводили хворих для зцілення. Дервіші – аскети, їх часто плутають з ченцями, але це помилка. В ісламі безшлюбність – великий гріх, у мусульман не було ченців. Дервіші чимось схожі на волхвів» [4, с.135].

Існують відомості, що наприкінці XVIII століття на півострові діяло 22 текіє [3, с.16]. Незважаючи на плин часу, зберігся текіє дервішів суфійського ордену Мевлеві в Євпаторії — єдиний у Криму мусульманський монастир («обитель дервішів») XV—XVI ст., що зберігся до сьогодні, а його хранителькою та оплотом суфізму є Аліфе-ханум — єдина жінка-дервіш на території країн СНГ.

Як і усі дервіші, вона сповідує філософію суфізму. Розповідає, що дервіш – це, перш за все, аскет, який відмовляється від матеріальних благ заради духовного багатства. Єдність фізичного та морального здоров'я – одне із прагнень дервішів. Можливо, це і є тим секретом, за допомогою якого Аліфе-Ханум у свої 75 років має світлий розум, прекрасну пам'ять та пройшла одного разу кримською землею близько 270 кілометрів пішки.

«На всій пострадянській території таких пам'яток не залишилось або вони перебувають у зруйнованому стані. Протягом 20 років з рюкзаком за плечима шукала храми дервішів у Середній Азії, Афганістані, Ірані, але бачила лише руїни. В архівах намагалася знайти сліди дервішів, а повернулася на батьківщину і побачила текіє, що збереглося цілісіньке. Правда, його перетворили на смітник та притулок для безхатченків...», – каже Аліфе-ханум [1].

Під час гонінь за релігією в 1930-і роки текіє було закрито і до останнього часу використовувалося як складське приміщення Чорноморського флоту. Під час

Жовтневої революції був вбитий імам мечеті, пізніше — зруйноване кладовище дервішів. Будівлі текке і медресе в цілому збереглися, в той час як мечеть була наполовину зруйнована [6, с.28]. Ремонтні роботи велися на гроші, що отримували за програмою підтримки депортованих народів. Аліфе-ханум стала рушійною силою, що вдихнула нове життя в храм, вона згадує, що за п'ять років їй довелося бути і сторожем, і прибиральницею, і керівником. Жила вона в жахливих умовах: без світла, води, тепла і без зарплати. За її словами, вистояти допомогло те, що вона ногайка. Цей народ дуже витривалий, бо жив у кримських степах.

Та й якщо говорити про життя цієї жінки, то радянська влада теж залишила в ньому помітний слід. Народилася 15 жовтня 1940 року в Криму. Батько загинув на початку війни, а маму під час депортації кримських татар розстріляли в казахських степах за те, що хотіла нагодувати своїх дітей зернятами, а у відповідь отримала кулеметну чергу [8, с. 234]. Залишившись з братом сиротами, вона виросла у дитячому будинку в Узбекистані, де пройшла свою школу виживання. Після заміжжя закінчила два інститути: Ташкентський політехнічний і в 40 років — історичний факультет Ташкентського державного інституту [1]. У 1990-ті повернулася до Криму, де приєдналася до боротьби за права депортованих татар. Згодом присвятила себе віднайденню та відродженню храмів дервішів.

До пошуку храмів дослідницю привела наука суфізм, з якою Аліфе-ханум ознайомилася, працюючи в архівах. До речі, в радянські часи відкрито говорити про це було небезпечно.

Сама суфія згадує, що їй весь час приваблювало щось невідоме. «Поки мій чоловік стоїть внизу і тримає за руки двох наших синів, стрибаю з парашутом. Так стала майстром парашутного спорту. Поки мій чоловік сидить на трибуні, беру участь у ралі. Відвідала загадкову Месопотамію, звідки пішла релігія, навіть збиралася поїхати на Північний полюс, але дізналася, що туди жінок не беруть. Почала готуватися до подорожі у В'єтнам, аби підтримати людей у їх боротьбі проти американських вояків. Мій науковий керівник дивувався: «Аліфе, у тебе в голові такі думки з'являються, що я і здогадуватися про це не посмів би». Він весь час просив, щоб про мої знахідки щодо суфізму нікому не розказувала, бо КДБ цього не подарує, а «твоя розумна голова пропаде» [1].

Працюючи в університеті, ця енергійна жінка читала лекції про суфізм, зазначаючи, що це ісламська філософія, яка відкриває шлях пошуку істини, який є у любові людини до людини та до людства взагалі.

На питання журналістки Л.Щикун «Як ви ставали дервішем?» Аліфе-ханум відповіла: «Для цього треба пройти випробування. Кандидати здавали іспити, після чого відбувалося таїнство посвячення. Кандидат має в стінах текіє пройти випробування 1001 ніччю. Через тисячу ночей на 1001-у у текіє відбувається містичне таїнство, про яке ми ніколи не розповідаємо. Хто пройшов — отримує посвячення. Прочитайте казку «1001 ніч» і ви дізнаєтеся, які випробування ми проходимо. Моє посвячення відбулося на могилі Джалаледдіна Румі — суфія, зірки східної поезії 15 сторіччя, що зберігається в Туреччині у місті Конья. Я стала посвяченим суфієм, тобто дервішем, різниця в тому, що суфій — учитель, а дервіш — учень, який став на першу сходинку пошуку істини» [1].

У свої 75 років Аліфе-ханум – енергійна людина, вона є хранителем культурно-етнографічного центру «Текіє-дервіш», живе насиченим життям, багато мандрує, читає, пише книжки, спілкується з прихильниками в Інтернеті, де має власну сторінку. Любить рукоділля, проводить екскурсії у повернутому її зусиллями до життя храмі дервішів у Євпаторії. Вона неохоче розповідає про себе, але про текіє, суфізм та дервішів може говорити безкінечно. Вона мріє, щоб «Текіє-дервіш», цю унікальну пам'ятку, передали під егіду ЮНЕСКО та проводили тут археологічні й наукові дослідження. І вона вірить, що Текіє чекає на своїх дослідників.

Сьогодні в суфії є прихильники. Вона готує вже третє перевидання про «Гезлевське текіє дервішів», а також серію книг «Євпаторія євпаторійцям».

Переконана, суфізм – це школа внутрішнього прозріння, а не обговорень. Суфізм – перетворення, а не заучування інформації, отриманої з других рук [9, с.245]. Суфізм – це не спосіб мислення, це спосіб життя. Таким чином, все, що говорили про суфізм видатні суфії – лише спроби виразити в словах їх власні внутрішні стани. Вони можуть продемонструвати окремі характеристики суфізму, але не можуть бути його всеосяжним визначенням. Проте, якби ми все ж спробували дати подібне визначення то могли б сказати наступне: «Суфізм – це шлях до Абсолютної Реальності. Спонукаючою силою для руху по ньому є Любов, а засобом просування – цілеспрямоване зосередження і внутрішня врівноваженість у будь-якій ситуації. Мета цього шляху – Бог". Іншими словами, в кінці суфійського Шляху не залишається нічого, окрім Бога.

Список використаних джерел:

1. [http : // ukurier.gov.ua/uk/articles / ukrayinska-zhinka-dervish-alife-hanum-yashlavskaya /](http://ukurier.gov.ua/uk/articles/ukrayinska-zhinka-dervish-alife-hanum-yashlavskaya/)
2. Бартольд В.В. Ислам и культура мусульманства / В.В.Бартольд. – М., 1992. – 203с.
3. Бойцова Е.Е. Ислам в Крыму национально-религиозная идентификация крымских татар (вторая половина XV – конец XVIII вв.) / Е.Е. Бойцова. — Автореф. на соискание ст. к. ист. н. – К., 1999. – 16с.
4. Григорьянц В. “Свет и тени” возрождения ислама в Крыму / В. Григорьянц // Историческое наследие Крыма. – 2004. – № 5. – С. 135 –147.
5. Ісламознавство. Навчально-методичний комплекс з конфесійно-практичного релігієзнавства / За ред.. Лубського В. – К, 2009 . - 241с.
6. Кирюшко М. Ислам у житті кримських татар/М.Кирюшко // Людина і світ. – 2001. – № 1.– С.26 - 29.
7. Кирюшко М. Історіографія сучасного українського ісламознавства і становлення мусульманської спільноти в незалежній Україні/М.Кирюшко // Культура народів Причорномор'я. – 2002. – №2(28). – С.148 – 165.
8. Крымские репатрианты: депортация, возвращение, обустройство. – Симферополь: Издательский Дом «Амена», 1998. – 340с.
9. Маврін О. Ісламський чинник у кримськотатарському національному русі /О.Маврін// Політологія. Етнологія. Соціологія: Доповіді та повідомлення III Міжнародного конгресу українців. – Харків, 1996. – С. 243 – 246.

10. Мусульманські культурно-просвітницькі і благодійницькі організації в незалежній Україні // Історія релігій в Україні. Праці XIII Міжнародної наукової конференції. – Львів, 20–22 травня 2003 р. – Книга II. – Львів: Логос, 2003. – С.40–43.
11. Нурбахш Дж. Бесіди про суфійський шлях / Дж. Нурбахш. – М . :Прісцельс, 1998.– 203с.
12. Релігія в сучасному світі: Матеріали до курсу релігієзнавство. / За ред. Г.Зімоня / Пер. з поль. – Львів, 2007. – 195 с.
13. Хисматулин А.А. Суфізм / А.А. Хисматулин. – СПб : Петербурзьке Сходознавство, 1999. – 124с.
14. Ходькова Л.П. Релігієзнавство: Навч. посібник. – Львів, 2000. – 221с.

Crimean-Tatar Sufism with a woman face

This article sheds light upon figure of Alif-Hanum Yashlavskoyi - the only female dervish in the postsoviet space, whom became a stronghold of Sufi culture on Crimean peninsula.

Keywords: *Crimea, Alif-Hanum Yashlavska, Tatars, Tekie, mysticism, Sufism, dervishes.*

УДК 9.0.1(477): 7.038.6

***Катерина Мельничук,
студентка 5 курсу історичного факультету***

*Науковий керівник – А.В. Найчук,
кандидат філософських наук, доцент*

КОНЦЕПЦІЯ ПОСТМОДЕРНІЗМУ В УКРАЇНСЬКІЙ ІСТОРИЧНІЙ НАУЦІ

У статті аналізуються підходи до поняття „постмодернізм” в контексті української історичної науки.

Ключові слова: *модернізм, постмодернізм, традиція, методологія, метод, дослідження.*

Термін «постмодернізм» був введений у науковий обіг в 1917 році після Першої світової війни і символізував реакцію на модернізм у мистецтві, літературі та науці. Іншого забарвлення постмодернізм набуває після Другої світової війни. В 70-х роках ХХ століття постмодернізм оформлюється на таких позиціях як лібералізм, демократія і починає охоплювати сфери від мистецтва, літератури до політики та гуманітарних наук.

Сучасна українська історична наука продовжує переживати виклик, пов'язаний з необхідністю переосмислення наукових підходів та методів дослідження. Питання переосмислення історичного процесу та методології

розуміється сучасними українськими істориками по-різному. Ряд дослідників вбачають процес зміни підходів дослідження як необхідність відкинути формаційний підхід в історичній науці, цей процес поступово набирає обертів. Та окремо заслуговує на увагу значно менший за кількістю прихильників, але радикальний та революційний погляд істориків постмодерністів до вирішення питання переосмислення історії, оскільки неординарність підходу до дослідження історичного процесу породила жваву полеміку, яка уже переростає у безкомпромісне протистояння між постмодерністами та їх опонентами.

Відтак тематика постмодернізму, його основні завдання та цілі цікавлять як прихильників, так і опонентів. Серед постійних учасників дебатів варто відзначити таких дослідників як Я. Дашкевич [4], В. Степанков [9], К. Голомозда [1], С. Терно [11], А. Портнов [7], О. Сухий [10] як основних опонентів концепції постмодернізму сьогодні, а також основоположників української течії постмодернізму – Н. Яковенко [12], Я. Грицака [2], Г. Корж [5].

Задля повного розкриття характерних особливостей постмодерністського напрямку в українській історичній науці, що виступає першочерговим завданням нашого дослідження, необхідно розглянути теоретичні та методологічні складові постмодернізму. Вагомий внесок в дослідження теоретико-методологічних основ постмодернізму та модернізму здійснив В. Підгаєцький у праці «Модернізм і постмодернізм: уявне минуле чи інваріантне майбутнє?». На наш погляд, дану працю можна вважати зразком об'єктивної оцінки цих двох суперечливих методологій, оскільки автор неупереджено та відверто, в незалежності від власних симпатій до одного із напрямків, створив вдалу порівняльну схему модернізму та постмодернізму, відповідно назвавши кожний напрямок: «Модернізм, або історія як культура» та «Постмодернізм, або історія як література». Надавши цим напрямкам характерні умовні назви, дослідник одразу вклав в них головний зміст кожного із них так, що читач, який вперше ознайомлюється з цими напрямками методології, одразу засвоює у своїй свідомості базові відмінні ознаки [6]:

Модернізм, або історія як культура	Постмодернізм, або історія як література
1) історія як мультидетермінована сукупність (система) проблем людини у минулому і минулого у людині	1) історія як проблема змісту наратива
2) прагнення до отримання «позитивного» («справжнього») знання про минуле	2) визнання неможливості отримання «позитивного» знання, тобто неможливості з'ясування того, що насправді було колись з людиною
3) орієнтація на моделі побудови і проведення наукового дослідження, прийняті у точних і природознавчих науках, на загальнонауковий пізнавальний досвід	3) орієнтація на провідну роль літературно-лінгвістичних методів дослідження «історичних» наративів, на імперативну роль мови у цих дослідженнях, абсолютизація її «непрозорості»

4) є сукупністю різноманітних напрямків і течій: структуралізму, кліометрики, «школи Анналів» тощо	4) має інваріантний прояв – філолого-лінгвістичні дослідження
5) у центрі уваги – минуле звичайних людей, а не «театр вождів», а також здебільшого масові процеси, а не винятки	5) у центрі уваги – не минуле людей, а текст як паралельна реальність або як паралельне минуле і гіперболізація невідповідності між сучасною мовою, з допомогою якої ми намагаємося вивчати минуле, і є самим минулим
6) відкритість для «проникнення» і залучення до історичних досліджень загальнонаукових теорій, методологій і методів	6) методологічна і методична замкненість на філологію і лінгвістику як претензія на самодостатність і універсальність «новітньої герменевтики», як її спроба відігравати роль теоретико-методологічної парадигми історичних досліджень
7) історія як культура, окрім власних методологій і методів, використовує і загальнонаукові	7) історія як література «підкоряється законам і нормам» літературного дослідження
8) те, що було у минулому, тобто те, що прийнято позначати терміном «факти», передує інтерпретації, але залежить від неї	8) інтерпретація передує фактам і створює їх
9) і мова слів, і мова цифр (статистика) можуть системно й ізоморфно відображати інформацію про минуле, але для того, щоб стати знаннями про минуле, вони (ці мови) вимагають переробки, структуралізації	9) мова не може бути репрезентантом реальності, а є замкненою і самодостатньою системою знаків, значення (сенси, зміст) яких виявляється і визначається «ставленням» одного знака до іншого, їхніми «взаєминами»
10) джерела про минуле – це і наративи, і статистика, і речі, і люди, й унікальні історичні джерела, і ділова документація тощо	10) єдине джерело «про минуле» – наратив

Як наголошує сам автор зазначеної таблиці, його основною метою було аж ніяк не протиставити методології постмодернізму та модернізму, а намагання об'єднати їх під «узагальнюючим, інтегруючим крилом» культури [6].

Розглядаючи особливості постмодернізму в українській історичній науці, звернімося до його основних репрезентів – це дослідників Н. Яковенко та Я. Грицака. Я. Грицак в своєму інтерв'ю в газеті «Україна молода» в 2007 році зазначав, що «1960–ий рік вважається початком постмодернізму. Тоді ламався старий спосіб думання про світ у категоріях добра-зла, білого-чорного, імперії-колонії, центру-периферії. Тобто на свій спосіб постмодернізм проголошує кінець

модерністського проекту. А в нашому контексті модернізація, як я вже казав, майже завжди була вестернізацією, бігом за розвинутим «Заходом». У тому контексті постмодернізм проголошує кінець й вестернізації, двоподілу на Західну і Східну Європу. Думаю, що падіння Берлінської Стіни, а ще більше події 2004 року — розширення Європейського Союзу на Схід та майже одночасові «кольорові» революції у східнохристиянському світі (Сербії, Грузії, Україні) є важливими віхами у затиранні цього двоподілу. Східна Європа перестане існувати у наших головах «як реальність», коли зникнуть різниці між рівнями життя і політичними свободами у різних частинах європейського континенту. Подальше розширення Європейської спільноти на Схід і на Південь є дуже постмодерністським проектом. Й у тому сенсі я постмодерніст» [2]. Аналіз праць Я. Грицака дозволяє простежити вплив на формування історичних гіпотез постмодерністської концепції. Зокрема, чітко підкреслюється симпатія до поглядів істориків західноєвропейських та американських. Так у рецензії до науково-публіцистичного видання американського дослідника Л. Вульфа «Винайдення Східної Європи: Мапа цивілізації у свідомості епохи просвітництва» [14, с.298], науковець зазначає, що серйозним недоліком, який мав негативний вплив на розвиток вітчизняної історичної науки, була відсутність в наслідок штучної ізольованості, «західного академічного контексту» [14]. Дослідник закликає читача відкинути попередні сформовані уявлення про побудову історичного процесу та будь-які закономірності в ньому, та одразу застерігає, що прочитання даної книги можуть викликати певні непорозуміння і внутрішні суперечності, що виникнуть внаслідок неузгодженості попередньо набутих знань читача з тими, що пропонує дослідник Л. Вульф, оскільки в основі книги «Винайдення Східної Європи» знаходиться ідея того, що «сучасна Східна Європа є західноєвропейським інтелектуальним винаходом» [14] та вказує на недоцільність поділу Європи на Західну і Східну.

Наступним основоположником ідеї постмодернізму в сучасній українській історіографії виступає дослідниця Н. Яковенко. Головні ідейні основи постмодернізму в історичній науці дослідниця виклала у своїй монографії «Вступ до історії» [13]. Як стверджує сама дослідниця в інтерв'ю для газети «Дзеркало тижня», що їй до певної міри пощастило, що в неї не було системної історичної освіти. А оскільки науковець за фахом — філолог, ми схильні визначати це основним чинником, що посприяв формуванню в дослідниці переконання щодо визначної ролі наративу в написанні історії: «Починаючи зі зламу ХІХ-ХХ століть і далі у міжвоєнний період наука змушена була визнати свою поразку: науковці зрозуміли, що істориком не дано пізнати світ таким, яким він був насправді. Кожен текст, продукований істориком, — це дуже суб'єктивна точка зору. В історичній науці, на відміну від прикладних наук, нічого не можна змодельовати... що кожна гіпотеза і кожна пропозиція — тільки матеріал для дискусії і що дискусіям цим ніколи не може бути кінець. Нічого не можна визначити остаточно» [12, с. 23]. Н. Яковенко, усвідомлюючи складність сприйняття в сучасній історіографії даної ідеї розвитку історичної науки, звертається до «незаангажованих стереотипами минулого молодих науковців, які ще можуть відчутти «смак полювання «за другою

реальністю», яка відкривається історикові тільки тоді, коли він шукає у минулому не безлике загальне, а живу, суперечливу і часом дуже дивну, як на нас, сьогоднішніх, людину» [12, с. 20].

Не можливо повністю осягнути ідеї постмодернізму в історії, без вивчення критики опонентів постмодернізму. Одним із найперших та найзатятіших критиків постмодернізму виступає Я. Дашкевич. Як зазначає дослідник, постмодернізм «не сприяє (як дехто вважає) деідеологізації мислення, а у формі постмодернізму лише підмінює одну ідеологію іншою» [4, с. 24].

Як непримиримого опонента постмодерністського підходу в історії потрібно представити В. Степанкова. Визнання непізнаваності історії, твердження, що кожна гіпотеза і кожна пропозиція – тільки матеріал для дискусії, особливо гостро викликають критику у дослідника, а саме тоді, коли це стосується не так суперечок власне на науково-академічному рівні, а коли ця невизначеність історичного процесу, сумніви та критичний підхід до вивчення історії батьківщини заважають адекватному формуванню історичної свідомості в суспільстві, а насамперед у дітей шкільного віку. Вивчаючи проблему викладання історії в школах, В. Степанков, у статті «Кастрація національної історичної пам'яті, або що передбачає проект нової концепції викладання Історії України в школі» [8] вказує на головні принципи формування шкільного підручника з історії, запропоновані постмодерністами на чолі з дослідницею Н. Яковенко:

- заперечення вірогідності історичних знань та наявності в історії певних закономірностей, відкидання наукового характеру шкільного курсу історії, який трактується не таким, що має подати учням основи історичної науки, а окремішньою популярною «дидактичною історією», яка існує поряд з «дорослою», «справжньою історією» («дослідницькою»), що «відрізняється від шкільної, як небо і земля». А відтак функція підручника — «надати «від імені науки» певний компілятивний згусток знань, потрібних молодій людині для референтного ототожнення себе з країною, в якій вона живе, та зі спільнотою, до якої вона належить»;

- загострене, якщо не хворобливе, несприйняття досягнень української історіографії, починаючи від М. Грушевського й В. Липинського до сьогодення, агресивна, постійне навіювання громадськості думки про «хуторянство» сучасних українських істориків, їхню професійну обмеженість, якщо не недолугість, зашореність, незнання здобутків зарубіжної історіографії тощо, абсолютизація методологічних засад історичної антропології — одного з важливих напрямків сучасної зарубіжної науки — при повному ігноруванні інших напрямків і підходів (цивілізаційного, культурологічного, політичної, інтелектуальної, глобальної історії);

- руйнація (деукраїнізація) національної історії шляхом майже повного вилучення з неї (у періоди Середньовіччя та раннього Нового часу) політичної складової (політичної системи, насамперед державно-політичного життя, боротьби проти зовнішньої агресії, національно-визвольних та соціальних рухів і повстань) й етногенези українського народу (тлумачення історії Київської Русі власне як неукраїнської), а також всілякого применшення й приниження, що межують з

дискретизацією, видатної ролі в українській історії козацтва й витвореної ним держави — Гетьманщини;

- перетворення на «священну корову» модерністської теорії нації при повному несприйнятті примордіалістської парадигми, що визнає факт існування націй «в доновітні часи», включаючи Середньовіччя. Н. Яковенко без тіні найменшого сумніву зарахувала концепцію «нації з крові» (етнічна, мовна й конфесійна цілісність, поєднана «спільністю походження, мови та звичаїв»), якою, мовляв, користуються автори сучасних підручників до «застарілих історіографічних стереотипів» й наполягала на необхідності перейти до концепції «нації з вибору», що «відповідало б і поглядів сучасної академічної науки на націю як «уявну спільноту» [8].

Основною загрозою, яку несе постмодернізм для української історичної науки як напряму пов'язана з державотворчим процесом, це – намагання знівелювати роль і значення національної ідеї, принизити та вичавити з історії ідею національної ідентичності та сформуванню натомість космополітичні ідеї «громадян світу». Як стверджує дослідник, ці прагнення цілком відповідають зацікавленням транснаціональних корпорацій, метою яких є створення «уніфікованої глобалізованої спільноти споживацького типу» [8]. Тому В. Степанков, оберігаючи основу формування історичної свідомості українського суспільства, «Підручник з історії» різко критикує зазіхання істориків-постмодерністів поширити власні ідеї на формування шкільного курсу історії. Також дослідник закликає колег постмодерністів толерантніше ставитись до істориків опонентів та «не перебирати на себе місію «караючого архангела» й робити спробу накинути історичній освіті налігач концепції свого кола фахівців-однодумців, потрібно було, згідно принципів власне людської й професійної етики, самій розробити відповідний підручник і показати колегам його переваги у порівнянні з існуючими [8].

З гострою критикою не так постмодернізму, як методу його різкого запровадження в вітчизняну історичну науку виступив дослідник К.Голомозда. Порушуючи у своїй праці «Сучасні погляди на переосмислення історичного минулого» [1] питання перосмислення історії в умовах отримання Україною незалежності, К. Голомозда охарактеризовує постмодерністські напрямки в історіографії США, співставляючи з процесом запровадження постмодернізму в Україні, висуває власне твердження про те, що не варто застосовувати повоєнний витвір західноєвропейського суспільства – постмодернізм у власній історіографії. Науковець, посилаючись на сучасних американських істориків, таких як Т. Бендер, закликає до «обережності в переосмислення нації і національних історій» [1]. Як напрям для сучасної української історіографії, К. Голомозда бачить у засвоєнні новітніх методологічних здобутків та синтезі їх з надбаннями наукових традицій попередників.

Висвітлюючи проблему нових підходів у вітчизняній історичній науці, дослідник В.Терно у своїй роботі «Нові підходи у вивченні історії: прогрес в науці чи шлях в нікуди?» [11] різко засуджує і вказує на ненауковість поглядів та переконань постмодерністів: «Як видно із аналізу тверджень прихильників

постмодерну, в їхніх розмірковувань логіки та непохитних тверджень немає» [11]. Характерною особливістю дослідження В. Терно стосовно нових постмодерністських підходів в українській історичній науці є використання прийомів соціальної психології, які, на думку дослідника, використовують постмодерністи. Зокрема В. Терно звинувачує колег-постмодерністів у використанні ненаукової системи доказів та переконань, таких як навіювання, принципів соціального доказу, принципів впливу авторитету та принципів дефіциту, і наводить конкретний приклад: «Я. Грицак закликає українських істориків діяти так, як їх західні колеги... натякаючи на те, що українські не читають зарубіжну літературу, і м'яко кажучи, не розумні, та самі створюють ґрунт для непевності останніх у власних силах, чим підсилюють навіювальний ефект» [11, с. 3].

Провівши аналіз обох протилежних одна одній точок зору стосовно постмодерністського підходу в історіографії, ми дозволимо собі висловити власний погляд на постмодернізм як напрямок в українській історичній науці. Погоджуючись з твердження вищезгаданих істориків стосовно відставання української історичної науки від світової історіографії, не можливо, на наше переконання, прагнути схематично світову історіографічну традицію перекласти на вітчизняну. Українська історична наука, провідні історики-науковці мають прагнути засвоїти методики світового розвитку історіографії, розвивати історіографію відповідно до вимог часу, суспільства і держави, не випереджаючи свій історичний час. Не актуальним буде розвиток науки (будь-якої, в тому числі історичної), якщо в суспільній свідомості не буде вкорінена ідея національного усвідомлення. Таким чином, історична наука зможе виконувати свою суспільну функцію – збереження та формування історичної пам'яті суспільства. Враховуючи суспільно-політичні реалії, в яких на сьогоднішній день опинилась Україна, історична наука повинна розвиватись у світлі переосмислення, забезпечуючи формування націоцентричного світогляду суспільства.

Список використаних джерел:

1. Голомозда К. Сучасні погляди на переосмислення історичного минулого /К.Голомозда // Україна: культурна спадщина, національна свідомість, державність. – № 15. – 2006-2007. – Електронний ресурс. – [dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/..](http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/)
2. Грицак Я. Без відкриття Америки ніколи не було би України / Я.Грицак // Україна молода. – №202. – 2 листопада. – 2007. – [Електронний ресурс]. – <http://www.umoloda.kiev.ua/number/1033/169/37243/>
3. Дашкевич Я. Майстерня історика Упорядники: Андрій Гречило, Мирон Капраль, Андрій Фелонюк. — Львів: Літературна агенція «Піраміда», 2011. — 792 с. — ISBN 978-966-441-269-5.
4. Дашкевич Я. Постмодернізм та українська історична наука / Я.Дашкевич // Україна крізь віки: навчальний посібник з історії України для середніх шкіл: Зб. статей. – К., 2000. – С.23-29.
5. Корж Г. Постмодерністська трансформація історичної пам'яті /Г Корж // Світогляд - Філософія - Релігія: Зб. наук. пр. — Суми: ДВНЗ "УАБС НБУ", 2011.

— № 1(1). Електронний ресурс. – [dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/.](http://dspace.nbuv.gov.ua/xmlui/bitstream/handle/)

6. Підгаєцький В. Модернізм і постмодернізм: уявне минуле чи інваріантне майбутнє? / В.Підгаєцький. – 2000. – [Електронний ресурс]. – http://chtyvo.org.ua/authors/Pidhaietskyi_Vitalii/

7. Портнов А. Історії істориків. Обличчя й образи української історіографії ХХ століття. – К.Генеза, 2001. – 559с.

8. Степанков В. Кастрація національної історичної пам'яті, або, що передбачає проект нової концепції викладання Історії України в школі / В.Степанков // День. – 2010. – 4 червня. – № 95. – Електронний ресурс. – <http://www.day.kiev.ua/uk/article/cuspilstvo/kastraciya-nacionalnoyi-istorichnoyi-ramyati>

9. Степанков В. Руйнація методологічних засад сучасної шкільної історичної освіти України: дискусійні нотатки з приводу проекту нової концепції викладання історії України / В.Степанков // Методика навчання історії та суспільних дисциплін у загальноосвітній школі. – Електронний ресурс. – science.kpnu.edu.ua

10. Сухий О. Сучасна історична наука в Україні: візії та напрями / О.Сухий // Україна – Європа – Сіт. – Електронний ресурс. – irbis-nbuv.gov.ua/cgi-bin/irbis.../cgiirbis_64.exe

11. Терно С. Нові підходи у вивченні історії: прогрес в науці чи шлях в нікуди? / С.Терно // Історія в школах України. – 2003. – №1. – С.45-49.

12. Яковенко Н. Історику не дано пізнати світ таким, яким він був насправді / Н.Яковенко // Інтерв'ю. Ю.Чорнея // Дзеркало тижня. – 2003. – 25 січня. – С.20.

13. Яковенко Н. Вступ до історії. – К. : Критика, 2007. – 376 с.

14. Грицак Я. Регіон уявний і наявний : Східна Європа на мапі цивілізації / Я.Грицак. – Страсті за націоналізмом. Історичні есеї. – К. : Критика, 2004. – С. 298-308.

Conception of postmodernism in Ukrainian historical science.

This article deals with approaches to the notion “postmodernism” in the context of Ukrainian historical science.

Key words: *modernism, postmodernism, tradition, methodology, method, research.*

*Марія Перепічка,
студентка 3 курсу педагогічного факультету*

*Науковий керівник – С.О. Ганаба
доктор філософських наук, доцент*

ДУША VS ТІЛО (ЗА МОТИВАМИ РОМАНУ В. ГРАНЕЦЬКОЇ «ТІЛО»)

У статті на основі розгляду питання гармонії душі та тіла аналізується проблема форми та змісту за мотивами роману В. Гранецької «Тіло». Наголошується, що гармонія душі і тіла – це душевний стан, при якому людина перебуває в повній рівновазі із самим собою. Підкреслюється, що гармонія душі та тіла – це вияв краси людини, властивість людської натури.

***Ключові слова:** краса, людина, душа, тіло.*

Звідки взятися гармонії між душею і тілом, якщо душа завжди готова врятувати себе ціною тіла?

Станіслав Єжи Лець

Вікторія Гранецька – українська письменниця-прозаїк, роман якої «Мантра-омана» здобув премію літературного конкурсу «Коронація слова – 2011». Будучи психологом за освітою, авторка знає людські слабкі місця та страхи, можливо саме тому її твори мають такий магнетичний ефект. У червні 2013 року у видавництві «Клуб сімейного дозвілля» вийшла її друга книжка під назвою «ТІЛО™». У вересні того ж року цей роман потрапив у десятку фіналістів Міжнародної премії імені О. Ульяненка та увійшов до шорт-листа Всеукраїнського рейтингу «Книжка року 2013» у номінації «Красне письменство».

Сам роман заворожує фантастичними подіями близького майбутнього. Головний герой Юрій боровся у лавах партизанів за свободу України, але доля склалася так, що йому довелося стати доктором Паскудою – головним лікарем американської корпорації. З рідним краєм його зв'язують спогади про дівчинку Іванку, яка зростала з ним і стала жертвою у перших експериментах з пересадки душі. Юрію доводиться терпіти нестерпні кпини долі задля того, щоб кохана могла жити повноцінно у власному тілі.

Насправді роман Вікторії Гранецької – це не тільки читиво, яким насолоджуються, а книга з цікавими та підступними життєвими лініями. Письменниця зачіпає у творі важливі філософські питання, над якими людство постійно замислюється. Так вважаю не тільки я, роман пані Вікторії припав до душі не тільки простим читачам, а й іншим письменникам та літературним критикам. Лілія Чорна на сторінці соціальної мережі Facebook написала: «Той, хто відкриється найтаємничішим закуткам людської душі, бажанням, які не личить оприлюднювати, може пізнати й інше: ця книга може подарувати і цікаві філософські інсайти і насолоду від справді якісного тексту». Нещасливе кохання,

підступність долі, життєві пріоритети, сенс життя – кожен знаходить щось важливе для себе. Мене ж зачепила проблематика гармонії тіла і душі.

«Мрія про вічну молодість завжди приваблювала людство. Вона залишилася неосяжною, аж поки корпорація «ТІЛО™» не розробила унікального методу провадження шляхом... переселення душ. У світі, де панує сила гаманця, твоє тіло належить тобі, аж поки хтось не захоче його придбати...» [1]. Що для людини важливіше: тіло чи душа? Душа, бо для того, щоб вона продовжувала свій шлях на планеті, її треба пересилити у нове здорове тіло. Чи все ж зовнішність, яка є візитною карткою для людини? Що важить більше: обкладинка чи зміст?

Роздумуючи над цим питанням, мені згадався давно прочитаний роман Оскара Уальда, у якому розповідається про молодого чоловіка на ім'я Доріан Грей. Портрет Доріана писав художник Безіл Холвард, який був надзвичайно вражений зовнішньою красою юнака. Розмовляючи у Безіловому саду, Доріан зустрічає лорда Генрі Воттона, який незабаром захопив хлопця своїми світоглядними ідеями. Підтримуючи одну з нових ідей гедонізму (суть якого – радість від фізичного задоволення – вище благо і умова щастя у житті) лорд Генрі вважає, що єдиною річчю у світі, задля якої варто жити, є краса.

Усвідомлюючи, що одного дня його краса зблідне, Доріан бажає прикувати свою душу до картини, щоб вона, намальована Безілом, старіла, а він залишався молодим завжди. Бажання юнака здійснюється, і він починає вести себе аморально, усвідомлюючи, що не буде нести покарання. Як наслідок, на картині відображалися всі вчинки Доріана, як би вони мали відбитися на його душі і тілі.

Спробуємо уявити Доріана Грея героєм роману Вікторії Гранецької. Маючи можливість змінювати тіло, хлопцеві не довелося б приковувати себе до портрету. Він достатньо заможний, щоб у відповідний момент, зіпсовану думками та вчинками оболонку, можна було б замінити на іншу. Щоправда, зі способом життя Доріана йому б довелося часто подорожувати тілами.

З іншого боку, юнак занадто дорожив саме цим тілом, отже, з наявністю портрета та бездоганної зовнішності містер Грей стає щасливим власником унікального якісного товару, яке, до того ж, має гарантію – картину. Тоді Доріанові доведеться найняти охорону, бо «носити» таке багатство в далекому 2050 буде небезпечно.

Проблематика «ДУША VS ТІЛО» набрала обертів не лише у двадцять першому столітті, вона існувала завжди. На запитання «Що таке краса?» знаходилось безліч відповідей, не схожих одна на одну. Те, що було еталоном сто років тому, сьогодні абсолютно не заслуговує на увагу. Точно можна стверджувати, що прагнення до краси – невід'ємна властивість людської натури. Скільки існує людина, вона завжди намагалась перетворити, прикрасити, поліпшити навколишній світ і, в першу чергу, себе саму.

Приміром, вже в епоху Древньої Греції з'явилися люди, які професійно займалися мистецтвом краси. Їх називали «косметами». Робота косметів полягала у підборі косметичних засобів. Приблизно в той же час у Стародавньому Римі люди з великою увагою почали ставитися до гігієни тіла. Перші римські

імператори започаткували будівництво знаменитих згодом римських лазень-термів.

Незважаючи на захоплення тілесною красою у часи античності, у Середньовіччі на зміну культу фізичної досконалості прийшов ідеал одухотворення. Вплив церкви на життя і світогляд людей відбилося і на уявленнях про справжню красу. Все, що стосувалося до чуттєвого боку життя, суворо засуджувалося релігією. Одяг, зовнішність в ті часи мали відповідати суворій церковній моралі. Невід'ємною рисою зовнішнього вигляду жінки було довге волосся і якщо власного не вистачало, знатні дами тих часів використовували перуку.

У XVI столітті у Європі поширився стиль бароко, для якого були характерні пишність, барвистість, багатство форм. Прагнення жінок підкреслити свої природні принади часто призводило до майже карикатурного виділення тих чи інших особливостей фігури. В кінці XVIII століття в моду ввійшли великі груди, і ті жінки, які були позбавлені цієї гідності, носили підставний бюст, який робили з воску або шкіри. У близькому до нас XX столітті ідеал жіночої краси змінювався дуже часто, буквально кожне десятиліття. Одяг спрощувалася, ставала все більш вільною від умовностей, що дозволяло жінкам відкривати ті частини тіла, які раніше ретельно приховувалися.

Нарешті XXI ст. багате на асортимент косметичних послуг, зокрема пластичної хірургії. «Ох, як же чудово знати, що я – досконалість, що я – ідеал», – цей рядок із пісні пояснює пристрасть багатьох до пластичної хірургії. Цей спосіб достатньо поширений серед зірок. Звичайно, пластика не є зайвою для людей, у яких суттєво пошкоджена зовнішність, адже є різні життєві ситуації. Але вирази типу «в мене маленькі груди і ніс картоплею» – не причина, принаймні для мене, лягати під ніж хірурга.

Чого тільки не придумало людство протягом свого існування, але пересадка душі з тіла у тіло – це неймовірно. Адже душа не може матеріалізуватися, її не можливо ось так просто переставити. Вона не має ніякого фізичного стану: ні твердого, щоб взяти її в руки, ні рідкого, щоб перелити, навіть газоподібного. Людським мізкам надзвичайно важко зрозуміти цей механізм, то ж до такого міг додуматися тільки геній з неземним розумом.

Отже, змінити тіло – це теж саме, що вміст однієї посудини перекласти в іншу. То чи дійсно тіло має таку високу ціну? З одного боку – так, бо гонитва за здоровим красивим тілом надзвичайно шалена, а з іншого – ні, бо кожне непотрібне тіло можна викинути на смітник, як зіпсовану річ.

Повернімося до твору пані Гранецької. Для героїв «Тіла» доля розпорядилася так, що кожен з них має свою причину змінити зовнішній вигляд, і всі вони мають власну точку зору щодо таких змін. Для когось оболонка – важливий компонент їх існування. Такого роду «операція» дає можливість залишатися красивими та молодими, мати гроші, владу, популярність, зрештою – безсмертя, якого тепер легко досягнути без допомоги сатани. Наприклад, Ванесса та Анжеліка – дами із шоу-бізнесу. Чого вони варті без красивого обличчя та ідеальної фігури? Талант? Так, але з новими технологіями відсутність здібностей

легко замаскувати. Для екрану основне – картинка. Саме вона є причиною постійних конфліктів серед зірок, а також внутрішньо особистісних суперечок. Те, що серед знаменитостей пантеон краси є запорукою популярності, нам давно вже відомо.

Цікавим є випадок з банкіром Геннадієм Навозовим. За своє життя він став легендою у світі фінансів, мав неабиякий хист до заробітку великих грошей. Тому його онуки замість того, щоб перейняти у діда справу, вирішили продовжувати життя старому, змінюючи тіла. Потрапив чоловік до клініки вже у шістнадцятий раз, і йому це надзвичайно не подобалося. Геннадій прагнув вічного спокою. На «тому світі» він мав зустрітися зі своєю коханою, але жадібні та ліниві онуки не давали йому померти. Звичайно, кожен з нас хотів би, щоб наші рідні та близькі залишалися з нами навіки, бо розлука з ними нестерпна. Г. Навозов ж був живим банкоматом. Тепер тіло слугує посудиною для видатного розуму, а той, в свою чергу, стає засобом заробітку грошей.

Проте зміна тіла у деяких випадках була необхідністю. Є люди, які використовували цю можливість не як черговий каприз, а в зв'язку із несприятливими життєвими ситуаціями. Тепер легко лікувати смертельні хвороби, безпліддя, наслідки аварії і т.д. Хоч слово «лікувати» тут буде недоречним, бо проблема залишається, правда, в уже непотрібному тілі.

Буває так, що плани природи і людини не завжди збігаються. Пара гомосексуалістів Лео та Макс кохають одне одного. Як і кожна пара, що планує прожити остаток життя разом, вони мріють про дитину. Зрозуміло, що біологічно це неможливо, тому чоловіки вирішують вдатися до зміни тіла. «Юрій не здивувався. Із таким проханням до них часто зверталися заможні одностатеві пари, котрих з середини ХХІ століття налічувалось заледве не більше, ніж звичайних... І всі неодмінно хотіли «своїх» дітей». Після вагітності пацієнт міг повернутися у попередню оболонку. У даному випадку тіло використовувалось, як би це не було грубо сказано, як інкубатор[1].

На мою думку, найбільше заслужив операцію Лукас Варана. Шість років перед цим хлопець потрапив у автокатастрофу і страшенно обпикся. Тепер у сімнадцятирічному віці він стає переможцем телевізійного шоу «Ти – найпотворніший», головним призом якого є заміна старого тіла на нове. Найприкріше, що перемогу в такому шоу не завжди можна назвати перемогою, бо якій людині приємно те, що вона – найпотворніша. Особливо, якщо таким ти став у зв'язку з жахливими подіями, а надто, коли тобі сімнадцять. На відміну від інших, Лукас не те, що не мав великих статків, він не був матеріально забезпечений взагалі. Юнак виглядав потворно, але був красивим внутрішньо. Але ж ми не в змозі побачити душу, натомість картинка залишалася потворною. Лукасу операція була необхідною, бо навіть найменші подразники викликали у нього нестерпний біль. Це відчуття прирікає людину на порожнє існування, а жити хочеться, особливо, коли тобі сімнадцять і ти ще й життя толком не бачив.

Звідки ж брався матеріал для таких операцій? Оскільки тепер здорове молоде тіло коштувало неабияких грошей, воно стало джерелом прибутку для багатьох. Дехто торгував своїм. Серед неможливих родин стало популярним

народжувати дітей на продаж. До речі, продаж тіла – чудовий вихід для самогубців. Хочеш покинути цей світ – підпиши угоду з корпорацією «Тіло»! Тобі вже не потрібно, а комусь пригодиться. Як почувасться людина, яка «віддає» тіло добровільно? Ще важче уявити, що відчувають люди, котрі змушені були це зробити.

Ось для кого ці операції ставали справжньою каторгою, так це для головного героя Юрія. У клініці його називали доктором Паскудою, бо поведінка лікаря не завжди була толерантною щодо оточуючих. А все тому, що він не мав бажання займатися цією справою. Керівництво корпорації завжди знаходило у своїх робітників слабкі місця і постійно на них тиснуло. Юрій не мав куди діватися. Його слабким місцем була дівчинка Іванка, душа якої доживала у вже непотрібних тілах старих та наркоманів. До того ж сам Паскуда був не в «своїй шкурі». Він з огидою спостерігав, як люди намагаються змінити одне тіло на інше. Такі особи викликали в нього скоріше огиду, ніж повагу. Юрій пам'ятав Іванку, яка не по власній волі стала матеріалом для клініки. А таких, як вона, було багато.

Для журналу «Літературна Україна» Ніна Герасименко писала: «Варто віддати належне психологізму роману й порушеним у ньому «вічним» питанням – вибору людиною життєвих цінностей, несприйняття суспільством так званих «інших». Гранецька показує, наскільки втраченим буває людське життя. Заради влади, марнославства, тілесної втіхи герої вигадують підступні схеми, вбивають, гвалтують, а найжахливіше – продають себе, втрачають при цьому душу. Проте письменниця показує – кожен може відшукати в собі промінь світла, що витіснить внутрішню темряву. Головне – покаєння й бажання змінитися» [1].

Я б могла переповідати зміст, але ж є книга, де пані Вікторія вже все розповіла, до того ж їй це вдалося краще, ніж мені. Головне – не сам зміст, а висновок, який слід зробити наприкінці прочитаного.

Отже, безплідне, некрасиве, старе, хворе тіло – це тягар для душі. Людина не в змозі прийняти свою зовнішність і знаходить вихід – підібрати собі нове тіло і вселитися в нього, як в нову квартиру. Але незнайома оболонка має свої нюанси, до якої необхідно звикати. Цікаво, як це бачити зранку в дзеркалі незнайому людину і розуміти, що це – ти?

То ж, що для нас є тіло? Тіло – це лише оболонка, яка дає можливість перебувати на земній кулі. Але хто сказав, що втративши оболонку, людина втрачає абсолютно все. Душа – безсмертна, втративши тіло, вона продовжує жити. Ще на зорі людства людина звернула увагу на те, що зараз називається душею. Душа завжди вважалася внутрішнім вмістом кожної особистості. Тобто, без душі людина – це тільки тілесна оболонка. Душі велика увага приділялася (і приділяється до цих пір) усіма релігіями світу. Можна навіть сказати, що релігія як така і виникла в результаті спроб людей пояснити сутність душі.

Що душа без тіла? Вона не людина, а лише її частина. Про тіло варто дбати, не надто зациклюючись на ньому. Кожен повинен дбати про свій зовнішній вигляд, охайність, стиль, але не перетинати межу розумного. «Пересісти» в інше тіло ми поки не можемо, а тому варто цінувати себе і любити таким, яким тебе створила природа. До того ж те, що ми називаємо недоліками, часто стає нашими

позитивними рисами. Бо як стверджує молодий український поет Андрій Любка: «Саме недоліки роблять нас такими, як ми є, неповторними».

Власне, основна мета зміни тіла – це краса. Та хіба можна назвати людину красивою, якщо в неї огидна душа? Коли ми створюємо композицію, то враховуємо тематику, стиль, форму та розмір кожної деталі. Невідповідність одного іншому формує дисбаланс. Краса – це насамперед гармонія. Так само людина, працюючи над собою, повинна дбати про зовнішній і внутрішній світ, бо вони доповнюють один одного.

Отже, живучи у цьому світі, ми існуємо у фізичній оболонці, але крім неї є ще і внутрішня складова – душа людини, і дуже важливо досягти гармонії між цими двома протилежностями. Іноді душа може підпадати під вплив тіла, і, у такому випадку, люди втрачають своє справжнє єство. Внутрішня складова людини впливає на її зовнішність, показує, яка вона насправді. Люди з чистою і щирою душею завжди виглядають красиво, навіть без макіяжу. Так що ж означає мати гармонію між тілом і душею? Гармонія душі і тіла – це душевний стан, при якому людина перебуває в повній рівновазі із самим собою. Тільки тоді людина буде успішною всюди і, оглядаючись, зможе сказати, що живе не даремно!

Список використаних джерел:

1. Гранецька В. Тіло / Вікторія Гранецька. – Львів: Літопис, 2012. – 268с.

Soul VS Body (by the motives of V.Granetskaya novel “Body”)

This article deals with the problem of form and essence on the base of harmony of soul and space by the motives of V. Granetskaya novel “Body”. Stressed, that harmony of soul and body – is a soul condition, when human stays in balance with him- or herself. Underlined, that harmony of soul and body – is a display of humans` beauty, property of humans` nature.

Key words: *beauty, human, soul, body.*

Розділ 2. Любомудріє (Есе)

*Будурович Михайло,
студент 3 курсу історичного факультету*

ЯКУ НАСТАНОВУ МІСТИТЬ «МІФ ПРО СІЗІФА» (А.КАМЮ)

“Міф про Сізіфа“ дозволяє проаналізувати абсурдність життя як початок усього, “відправну точку”: “абсурд, з якого досі все висновувалося, в моєму есе розглядається як відправна точка”.

Абсурд розглядається Камю не як висновок з аналізу дійсності, а як “вихідний постулат, з яким треба зіставити дійсність, включаючи в неї людину”.

У цьому випадку абсурдним слід вважати не лише світ, а й усі категорії людського буття: абсурдне життя, абсурдне самогубство, абсурдна свобода.

А.Камю ще на початку своєї праці зауважує, що мова йтиме про “абсурдну чутливість, а не про філософію абсурду”. Відчуття абсурду з’являється з усвідомленням дійсного місця людини у світі, за Камю, абсурд – “метафізичний стан людини у світі”.

Абсурд за Камю – це розлад. Сам по собі світ не є абсурдним, і людина також. “Абсурд народжується, – стверджує Камю, – з їхнього зіткнення”. Тобто, абсурд не міститься ні в людині, ні в світі, а лише в їхній спільній присутності. Поза людським розумом абсурд не може існувати, бо сам по собі світ не має сенсу – сенсу надає йому людський розум. Якщо на початку дослідження Камю ще пробує констатувати абсурдність світу, то у процесі роботи він все-таки доходить до висновку, що “сам по собі світ є нерозумний, і це все, що про нього можна сказати”, а абсурд однаковою мірою залежить і від людини, і від світу.

На думку А. Камю зі стану абсурду є лише два виходи: самогубство фізичне і самогубство філософське. Жоден з цих виходів не є для Камю правомірним, тому він не приймає жодного з них. “Поза людським розумом, – пише Камю, – немає абсурду”. Отже, разом зі смертю зникає й абсурд, як і все інше. Абсурд існує лише в людській свідомості, він виникає з протистояння людської свідомості нерозумному світові, з усвідомленням людиною своєї закинутості і минулості. Зникає людська свідомість (сама людина) – зникає абсурд, але це не той вихід, який прагне знайти Камю.

Камю також звертається до проблеми самогубства. Ця проблема цікавила Камю ще зі студентських років, тому у “Міфі про Сізіфа” акцентує: “Існує лише одна по-справжньому поважна філософська проблема – проблема самогубства. Вирішити: варте чи не варте життя того, щоб бути прожитим, – отже, відповісти на головне питання філософії.

У Камю самогубство тлумачиться як явище соціальне, але причини його заховані у глибоко суб’єктивних переживаннях. Почуття абсурду, до якого людина здатна дійти внаслідок розладу між самою собою і своїм життям, на зразок розладу “між актором і його лаштунками”, може стати для людини причиною самогубства. Саме зв’язку між абсурдом та самогубством і присвячене

есе “Міф про Сізіфа”. Камю найперше розглядає питання, чи спонукає абсурд до смерті і висуває на перший план питання про виходи з цього “метафізичного стану”.

Камю не приймає відчаю, і тому, як визначив Моруа, “велич людини в знанні, що вона смертна”. І відповідно: “велич Сізіфа в знанні, що камінь неодмінно скотиться вниз”.

Сізіф цікавить Камю саме в період між підйомами на вершину гори, коли камінь черговий раз скочується вниз і Сізіф спускається до підніжжя, щоб знову викотити камінь. Саме тоді, переконаний Камю, Сізіф вивищується над своєю долею. Але така участь не лише Сізіфа, звичайний робітник впродовж свого життя працює так само, як і Сізіф, – щодня монотонна і марна праця, якій не видно кінця. Його доля, на думку Камю, не менш абсурдна.

Якщо підвести логічний висновок, то можна сказати, що Камю настановляє кожного з нас, що немає такої долі, яка б не перевершила себе завдяки зневазі. До того часу, поки людина не усвідомлює своєї долі, вона не усвідомлює абсурду. Трагедія починається з моменту пізнання. Але з моменту усвідомлення абсурду починається і щастя. Коли людина залишається сам на сам зі своєю трагедією, вона відкидає будь-які вищі сили, примушує замовкнути усіх богів та ідолів і визнає лише одну долю, фатальну долю, яка варта зневаги, а не поклоніння.

“Самої боротьби за вершину, – підсумовує філософ, – досить, аби сповнити щерть людське серце. Треба уявляти Сізіфа щасливим”.

Сізіф зумів повернути свою кару у звинувачення богів, у засвідчення сили непокірного духу. У безглуздя він вніс зміст своїм викликом: “єдина правда – це непокірність”.

*Будурович Михайло,
студент 3 курсу історичного факультету*

УЧЕНЬ НІКОЛИ НЕ ПЕРЕВЕРШИТЬ УЧИТЕЛЯ, ЯКЩО БАЧИТЬ У НЬОМУ ЗРАЗОК, А НЕ СУПЕРНИКА

Проблематика вчителя й учня постає ще з Античності. Тільки окремі видатні учні могли перевершити своїх учителів і цим самим продовжити працю своїх наставників. Такими учнями, зазвичай, стають не сумлінні послідовники своїх учителів, які бачать у своєму наставникові ідеал, а бунтарі, які мають неабияку силу волі та гордість. Так, наприклад, учень Платона Аристотель не просто намагався перевершити свого наставника, а й вступав з ним у філософські конфронтації, які не на жарт розпалювалися і пізніше були записані та дійшли до наших часів як геніальні філософські витвори мистецтва, що стали основою всіх наступних філософських вчень. Так чи інакше мислителі різних часів і епох поверталися до цих суперечок. Недаремно відомий класик сказав: «У суперечці народжується істина».

Саме в таких суперечках з простого послідовника – генія народжується новий геній. Адже для того, щоб перевершити свого учителя, потрібно не просто розуміти те, що робиш, а намагатися вдосконалити, довершити, внести щось своє у те, що робиш. І з цього приводу класик також додав: «Поганий той вчитель, який не дає своєму учню можливість перевершити себе, і поганий той учень, який не хоче перевершити свого вчителя». Варто також зазначити, що важливим елементом процесу учня є повага, причому вона повинна бути взаємна: учня до вчителя і навпаки. Саме на повазі повинна вибудовуватися істинна суперечка. На цьому принципі має формуватися можливість перевершити свого наставника.

Основною причиною того, що учень може перевершити свого вчителя, виступає те, що протистояння учня і вчителя – це протистояння між досвідом та молодіжним ентузіазмом, між професіоналізмом та можливістю до необдуманих помилок. Саме ці необдумані вчинки створюють новий погляд на проблему вивчення, будь-то бойове мистецтво чи філософське вчення, чи певна прикладна наука. В будь-якому випадку помилки створюють щось нове у певній проблемі, і, звичайно, краще вчитися на своїх власних помилках, аніж на помилках інших.

Тому, на мою думку, найкращий той учень, який використовує знання, які дає його вчитель як основу для того, щоб створити щось нове.

Отже, принцип, який дається не багатьом, але який справді є важливим для тих людей, які хочуть стати видатними, існує. Два основних правила, які, до речі, я намагаюся застосувати:

- 1) отримати якомога більше знань від свого наставника;
- 2) ніколи не ідентифікувати досвід свого наставника як вершину знання і пізнання.

*Богдана Гарбуз,
студентка 3 курсу історичного факультету*

«ГЛАМУР – ЦЕ КОЛИ ТАЄМНИЦЯ ЖИТТЯ ЛЕЖИТЬ НЕ ВСЕРЕДИНІ, А НА ПОВЕРХНІ» (РОБЕРТ ВІЛСОН)

Гламур – одна з найбільш суперечливих субкультур. Справа в тому, що саме цей напрям оформився абсолютно недавно, хоча до того був присутнім у всьому, що пов'язано з клубним та світським життям. Енциклопедії досі не дають визначення цьому слову як культурній течії, хоча вона вже щосили активізувалася з початком нового тисячоліття. Приставку «глем» отримали практично всі музичні напрями: глем-готик, глем-гараж, глем-рок і навіть глем-панк.

Одяг, взуття, аксесуари – все це повинно бути неодмінно фірмовим, причому таким, яке знаходиться на гребені модної хвилі. Зовнішній вигляд представника гламуру диктує дамам високі підбори, вечірні сукні та обов'язково яскравий блискучий макіяж.

Здійснюючи історичну ретроспективу становлення поняття «гламур», помітний його специфічний зв'язок з такою ціннісною орієнтацією і життєвою

позицією, як гедонізм. Інтерес до гедонізму сходить до античних філософів – Арістіппа, Арістотеля і Епікура, які розглядали гедоністичний принцип задоволення як один з ключових принципів в освоєнні буття, пов'язуючи його з прагненням до блага і щастя.

Принципово нові виміри поняття «задоволення» відображено в творах І. Канта – «Критика практичного розуму» (1788), «Критика здатності судження» (1790): мислитель пов'язував «Почуття задоволення» з нормою смаку як способу «розрізнення» прекрасного і потворного, піднесеного і низького.

Естетика романтизму в особі братів А. і Ф. Шлегелей, а також поета Гельдерліна збагатили поняття задоволення принципами свободи самовираження особистості та творчого ставлення до життя. Такий підхід до трактування гедонізму як насолоди свободою, творчістю і мистецтвом отримав подальший розвиток у представників ірраціональної традиції в естетиці – А. Шопенгауера і Ф. Ніцше.

Слід визнати, що традиційні методологічні підходи до розуміння і пояснення ключового гедоністичного принципу – насолоди (задоволення) від сприйняття, і уникнення страждань в більшою мірою сформувалися в рамках соціально-економічного дискурсу. Звернення до теорій і концепцій таких соціологів та економістів, як М. Вебер, Т. Веблен, Дж. Гелбрейт В. Зомбарт, А. Маршалл, Дж. Мілль та ін., дозволило зробити висновок, що феномен «гламуру» – це, в першу чергу, особливий тип споживчої культури.

Чи позбавляє така субкультура свободи? Напевно, так. Адже вона диктує не лише певний стиль одягу, а й певний стиль поведінки. Тобто, якщо не позбавляє вибору, то суттєво обмежує його. Примарні ідеали, продиктовані теплим лагідним голосом диктора з телека – не твоє власне бачення світу, а лише штучна маска, яка поневолі стає твоїм власним вигаданим обличчям. Колись ти прокинешся, але чи не пізно буде?..

*Голдибан Сергій,
студент 3 курсу історичного факультету*

ЧИ ДАЄ СУБКУЛЬТУРА «СТИЛЯГИ» СВОБОДУ СВОЇМ АДЕПТАМ?

Субкультура — це самостійне цілісне утворення в межах домінуючої культури (цінностей, норм, переконань, зразків поведінки тощо), модифікованих відповідно до вікових, професійних, класових, територіальних та інших особливостей певної соціальної групи, спільноти.

Молодіжна субкультура з'явилася в науці в середині 50-х років ХХ століття. Оскільки традиційні суспільства розвиваються поступово, уповільненими темпами, спираючись в основному на досвід старших поколінь, стільки феномен молодіжної культури належить переважно до динамічних товариств і був помічений у зв'язку з “техногенної цивілізації”. Як специфічне явище, молодіжна культура виникає і у зв'язку з тим, що фізіологічне пришвидшення молодих людей

супроводжується різким зростанням тривалості періоду їх соціалізації (часом до 30 років), що викликано необхідністю збільшення часу на освіту і професійну підготовку, що відповідає вимогам епохи. Однією із відомих на той час субкультур є стиляги.

У 50-ті роки намітились початкові ознаки такої кризи. Однією з ознак цього стала поява контркультурних тенденцій, що перевертали пануючі до цього канони і цінності, стверджували нові, що здавались шокуючими, зухвалими.

Про феномен стиляжництва багато писалось з точки зору культури: якими вони були, як їх переслідували, що вони любили. Розквіт стиляжництва приходить на період хрущовської відлиги, але перші стиляги з'явилися в СРСР на заході сталінської епохи, на початку 1950-х років. Стил'яги були явищем чисто радянським, хоча з'явилися вони в результаті впливу західної культури. Після Другої світової радянське суспільство деякий час зберігало відкритість щодо Заходу. Мільйони радянських солдат повернулись додому, в їх розповідях фігурували враження про інше, європейське життя. Люди ще носили речі, прислані по ленд-лізу, а в радянських кінотеатрах йшли «трофейні» західні кінострічки. Особливим успіхом користувались «Серенада сонячної долини», «Сто чоловіків і одна дівчина», «Облава», «Джордж із Дінкі-джаза», «Тарзан», «Дівчина моєї мрії», «Доля солдата в Америці», кінострічки за участю Діни Дурбін.

Не дивлячись на те, що фільми були довоєнного виробництва, вони користувались нечуваним успіхом. У них були інші обличчя, інші пісні, інший одяг – інше життя, відмінне від того, до якого звикли радянські люди. Молодь ходила десятки разів на той самий фільм, заворожена сценами з іншого життя, і немає сумнівів, що саме звідси найчастіше копіювались хода, танець, зачіски, одяг – стиль іншого світу. Це було наслідування, а не копія, бо копіювання було неможливим через політичну ситуацію – залізна завіса на той час вже повстала всерйоз і надовго. У клубах і будинках культури в той же час іноді грали джаз, «Караван» Дюка Веллінгтона був на вершині своєї популярності, молодь активно записувалась в гуртки фокстроту. Улюбленими танцями, крім фокстроту, були також бугі-вугі, а пізніше – твіст та шейк. Отже, таким чином, в кінці 40-х серед любителів джазу, танців та західних фільмів з'явився новий тип міського модника – стил'яга. Це слово було не самоназвою, а винаходом офіційної преси.

На перший погляд, здається, що стил'яги є вільними людьми. Проте тут постає багато суперечностей. Справа в тому, що коли індивід бажає стати частиною певної субкультури, він повинен дотримуватись певних правил, норм, стандартів, притаманних саме цій субкультурі. Стил'яги не є винятком. Субкультура як будь-яка система, якщо хтось не може стати частиною системи, прийняти її правила, то система просто викидає його за свої межі. Більше того в межах радянської системи взагалі було не можливо повністю вийти за межі системи. Тому стил'яги – це люди, які лише намагались виокремитися і бути схожими на західних людей.

Отже, можна підвести такий підсумок: стил'яги – це лише частина молоді, яка під впливом західного стилю життя намагалася перейняти його риси.

«НІКОЛИ НЕ РОБИ ПОСПІШНИХ ВИСНОВКІВ»

Напевно відносини між людьми – одне з найцікавіших людських питань. Та інколи, поспішаючи, буває важко зрозуміти один одного. Комуś достатньо і хвилини, щоб зрозуміти людину, а комуś мало й цілого життя. Я вважаю, що першою для нас «школою людських стосунків» є сім'я. Саме сім'я з давніх-давен вважається найголовнішим інститутом суспільства. Мама була Берегинею людського роду, а слово батька було мудрим законом. Все починалося із сім'ї, з виховання. Батьки для дітей і діти для батьків були, є, та будуть найціннішим у житті. Кожна людина завжди повинна пам'ятати про своє коріння, цінувати родинні стосунки. Але кожне покоління по-своєму особливе, що й становить духовне багатство кожного народу.

Один з найголовніших законів нашого буття – це шана до старших поколінь. Звісно ж, що батьки, зважаючи на певний пройдений ними життєвий шлях, мудріші, і саме до їхніх порад варто прислухатися перш за все. Але сім'я – це не лише тато й мама, але й ми, діти, наша поведінка, наші вчинки... Батьки показують нам приклад майбутніх відносин, а ми намагаємося це все реалізувати в майбутньому, уже нашому дорослому житті. І ось ми дорослішаємо... Діти для батьків – це сенс їхнього життя, їхні надії, їхній єдиний скарб. Напевно вони хвилюються тепер за нас дорослих ще більше, ніж за малих. Все життя віддають для нас, все заради нашого щастя в майбутньому. Вкладається колосальний об'єм досвіду, сили, енергії, витримки, відданості, любові. І я думаю, що саме такий прояв любові є найсильнішим.

Раніше я не розуміла, наскільки цінною для мене є батьківська порада. Чомуś завжди думала, що все одно ніхто інший не розуміє мою проблему саме такою, якою її бачу я. А час ішов... Я була занадто зацикленою на своєму внутрішньому світі: не часто було бажання прислухатися до порад мами або тата, щоб зробити для себе хоч які-небудь висновки. Впертість не робила моє життя легшим. І тільки опинившись далеко від рідного дому, я нарешті розпочала оцінювати свої думки, вчинки, відношення до людей. Я почала глибше замислюватись над діями інших людей, їхнім світоглядом, відношенням до оточуючих, до мене. Дійсно, лише дещо розлучившись з батьками, я почала згадувати про ті мудрі слова, які говорили мені вони. Одним із найкращих висловів для мене став той, який і дотепер повторюють мені мама і тато: «Богдано, ніколи не поспішай робити висновків».

Колись геть не розуміла значення цих слів. Завжди сприймала все на емоціях, тобто більш за все для мене перше враження було вирішальним. Але ж не все у цьому світі побудоване на чуттєвості. Наприклад, сьогоднішній наш день може залежати від маси чинників, і не завжди все може залежати від нашого настрою або емоцій. Кожна людина – це індивідуальний світ. Кожен з нас має право «господарювати» лише у своєму світі, але не осуджувати інших. Тобто я

розумію це так: знати точно, чому інші люди роблять те, що вони роблять, або що вони думають про нас насправді в більшості спадків неможливо. Поспішність наших висновків часто руйнує відносини. Ми самі ускладнюємо собі життя.

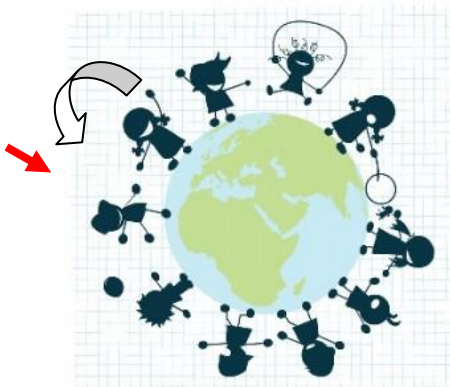
Саме тому я вважаю, що кожен вчинок когось по відношенню до нас – це або наслідки нашого неправильного відношення до цієї людини, або ж індивідуальна особливість побудови світу кожного з нас. Кожен бачить дійсність по-різному, хоча й важко інколи буває миритися з цим... І тільки з часом, виробляючи таку необхідну рису, як терпіння, я нарешті, розумію: особистість кожного з нас – це результат комбінацій величезної кількості чинників, котрі формували, формують та формуватимуть наші світи унікальними по-своєму. Інколи просто варто зупинитись і спробувати усвідомити «корінь» проблеми. Не варто поспішати.... Хоча б спробувати зрозуміти людину – означає виявити повагу до її особистості. Для чого? Напевне, для того, щоб довести: ніхто в цьому світі не сам.

Все пізнається з часом, власні істини формуються на основі власного досвіду. Але інколи слід прислухатися до слів тих людей, які мудріші та проявляють турботу до нас. У нескінченності повсякденних справ можна забути про багато чого дійсно важливого в нашому житті. А найголовніше – це цінувати один одного, берегти, поважати, прислухатися. Не поспішаймо робити висновків: можна помилитися і в кінцевому результаті ускладнити собі життя та дуже пошкодувати через таку самовпевненість.

*Грушанська Оксана,
студентка 4 курсу факультету
української філології та журналістики*

ЙТИ СВОЄЮ ДОРОГОЮ ДО САМОГО СЕБЕ ТАК, ЩОБ ДОРОГА ПОДОБАЛАСЬ ТОБІ, А ТИ – ДОРОЗІ!

Людина має повернути себе собі. А не витратити себе на нескінченні «як зробити так, щоб це сподобалось батькам, вчителю, Богу». З кожним таким вчинком – мотивація, суть якої знаходиться не в самій людині, а десь за її межами – людина робить крок від себе. Таких кроків може назбиратись дуже багато. Катастрофічно!

У якийсь момент людина усвідомлює, що вона відійшла від власних мрій! Чи від власних бажань! І все, що робить, – це не те, чого вона дійсно потребує. Усвідомити, що це «не те», вона ще може. А ось зрозуміти, що тоді «те», і де його шукати – це вже стає проблемою.

Тут можна говорити про шлях пошуку – дорогу, по якій людина зможе нехай не дуже швидко, але впевнено рухатись до самої себе.

Я думаю, що дорога ця має подобатись людині, скільки б не говорили про шлях до щастя через страждання, чи саморозвиток через саморуйнування.

Тепер як визначити, що людина подобається дорозі.

Я вкладаю в цю тезу поняття «поцілований удачею». Це люди, про яких говорять, що їм в усьому посміхається Фортуна, що вони народженні в сорочці, в Бога за пазухою – тощо. АЛЕ це завжди проявляється саме в такому виявленні! Розглянемо на прикладі художника. Є художник, який займається тим (як він відчуває), чим і повинен займатись, в своїх малюнках він бачить своє призначення. І йому необхідно визнання (розуміюче прийняття). Комуś, можливо, досить схвальної рецензії чи похвального слова від людини, яку він поважає. Комуś буде мало тисячі пам'ятників в повен зріст. Справа тут не в честолюбстві! Художник (в широкому сенсі цього слова) веде діалог не просто з групою людей. А зі світом. Усім й одразу. І тому мовчання людей для нього рівноцінно мовчанню всього світу.

Художник, будучи частиною великої гри, не розуміє її правил. І не розуміє мови, якою з ним говорять. Тому що люди – це лише мала частина алфавіту!

Художник такий може померти в муках самотності і з думками про власну нікчемність. Так і не усвідомивши, що світ прийняв його роботу і оцінив на «відмінно», віддячив сотнею найгарніших своїх світанків, що зустрічали його по дорозі. Якось не зрозумів, що конкретно цьому художнику треба чемодан грошей. Тому визнання часто приходить із запізненням.

Людина має знайти спільну мову з навколишнім світом: хоче – вигадавши власну, хоче – вивчивши вже існуючу.

І дорога буде світла і сонячна, і всі пістолети стрілятимуть мильними бульбашками, і гладіаторські коти мирно муркотітимуть на колінах.

*Крисяк Дзвенислава,
студентка 4 курс історичного факультету*

«НЕЗВОРОТНИЙ ХАРАКТЕР ЧАСУ»

Часу немає, є тільки мить. І тому в одну цю мить треба вкладати всі свої сили.

Л.М. Толстой

Довго думаючи, я вирішила написати есе на таку цікаву тему, оскільки я ще молода і всі мої друзі навкруги не замислюються про цінність часу. Ми думаємо,

що в нас ще все попереду і нема куди поспішати. Але все в нашому житті, навіть кожен подих, має свою ціну. І платимо ми цю ціну не грошима чи ще чимось матеріальним, а власним часом, в якомусь значенні і власним життям.

Багато людей кажуть, що час – це якесь абстрактне поняття, оскільки ми не можемо його побачити й відчутти, але погодьтеся, ми завжди можемо доторкнутися до тієї чи іншої пам'ятки історії і відчутти ту епоху кінчиками наших пальців, чи навіть сісти на лавочці в парку і побачити, як ще недавно листя дерев було зеленим-зеленим, а зараз воно багряно-червоне і золотогаряче. Або навіть прийшовши з пар додому побачити, що сонце вже сідає і настає вечір. Отже, час існує, хоч його не можна взяти руками, стиснути або розтягнути за власним бажанням, але його можна відчутти.

Іноді нам здається, що час іде так повільно, особливо коли когось або чогось так чекаєш, або так швидко кудись поспішаєш, або не встигаєш щось зробити. Дуже часто його катастрофічно не вистачає, і тоді руйнуються наші плани. Але іноді буває й так, що його надлишок змушує нас думати про те, як би швидше позбутися його.

Кажуть також, що ми не можемо керувати часом. Наприклад, я не можу натиснути кнопку «назад» і повернутися в минуле і щось змінити, або вивчаючи певну історичну подію, я не можу бути там і побачити все на власні очі. Я не раз замислювалася над цим, як було б чудово вернутися хоч на хвилиночку в минуле і щось виправити там, наприклад, уникнути сварки з близькою людиною, побільше часу проводити з бабусею, яку так невблаганно забрала смерть. Але з іншої сторони життя б втратило свою неповторність і оригінальність, якщо ми б могли усе змінювати, коли нам заманеться.

Але все одно я можу володіти часом, хоча б частково. Можу запланувати свої справи, зробити графік та встигнути все, що потрібно. Тоді час буде проведений корисно у навчанні, спорті, читанні книжок тощо. А можна згаяти його на якісь непотрібні заняття. Люди часто бідкаються, що їм не вистачає часу, а самі витрачають його на плітки, пусті розваги. Хтось дивиться по телевізору все підряд, а хтось кожного дня з головою поринає в комп'ютерні ігри.

Всі люди відчують цінність хвилин та секунд, коли, наприклад, чекають "Швидку допомогу", викликану до хворого. Або коли на місце пожежі спішають працівники МНС. Людина також цінить час, коли запізнюється на потяг, не встигає щось зробити, іноді не вистачає якоїсь найменшої хвилини! От якби забрати цю хвилину в того, хто її змарнував, та передати тому, кому вона потрібна! Але, на жаль, так не буває.

Коли ми говоримо про цінності, то наша уява малює частіше гроші, дорогоцінності, будинки, машини, дачі, рідше – людей та їх добре ставлення, добрі стосунки, і часто ми забуваємо про те, що таке цінність та надаємо цьому слову іншого значення. Але є те, що не знеціниться ніколи: час. Життя – найцінніше, що у нас є на землі, складається з секунд, хвилин, годин. Час не стоїть на місці, їх нечутний біг стає помітним, коли, озирнувшись назад, ми з подивом виявляємо, як швидко пролетіли роки.

З першим подихом дитини починається невтомний відлік часу її життя. І ми

не можемо сказати, скільки годин або років у її розпорядженні. Як же високо ми повинні цінувати час нашого життя, як ощадливо витратити його, і недаремно, а зі змістом розпоряджатися тим, що дається нам тільки раз.

Навіть святкуючи Новий рік чи День народження, я завжди сумую, оскільки розумію, що ще один рік пройшов і це заставляє мене думати, що я встигла зробити за цей рік, скільки днів пройшло «повз» мене, а скільки я провела з користю. І завжди я приходжу додому, відкриваю свій щоденник і підсумовую, що ж мені вдалося зробити за цей короткий проміжок часу, і планую, чого я повинна досягти в наступному році. І така от звичка організовує мене, заставляє задуматися, що час є швидкоплинним і ніщо в цьому житті не є вічним.

Отже, всі ми маємо пам'ятати про цінність часу! Адже він нам даний один раз «для нашого життя, іншого не буде. Тому час треба берегти та витратити тільки на те, що має сенс. Забуваючи про час, ми живемо у вихорі подій, справ, успіхів і невдач, і він нагадує нам про себе іноді дзвінком будильника або відірваним листом календаря.

*Лобко Ангеліна,
студентка 3 курсу факультету КСПП*

ЕСЕ НА ТЕМУ: «МИ Є ТЕ, ЩО САМІ ПРО СЕБЕ НАВІЯЛИ І ТЕ, ЩО ПРО НАС НАВІЯЛИ ІНШІ» (ЕРІХ ФРОМ)

Усе свідоме життя людини проходить під знаком запитання: «Хто я?». Ми намагаємося знайти сенс нашого існування в різних проявах матеріального та духовного світів. Але не все так просто... І навіть велетенські зусилля не можуть допомогти нам осягнути великі містичні істини, послані Богом у конспектах Всесвіту.

Важко повірити в матеріальність думки, якщо сприймати її як якусь ефемерну субстанцію, яку не побачиш, не можеш доторкнутись, яка витає десь у глибинах свідомості й підсвідомості. Але це ж не зовсім правильне уявлення. Думка – це продукт нашого мозку, думко-форма, посыл, свого роду сигнал, наказ до дії для нашого організму. І в тому, що думка практично тут же реалізується в нас, і є її матеріальність. Лише промайне думка: "Не вийде", або хтось нам про це з упевненістю скаже і звичайно, нічого не робимо, або якщо і робимо, то вже не з такою впевненістю, як раніше. "Не захворіти б!" – лякаємося ми, і відразу стаємо вразливими для хвороби. А в спонтанних ситуаціях часто людина не встигає зупинитися і подумати, чи прийнятий нею вихід із певної проблеми не є всього лиш нав'язуванням їй чужої волі. Матеріально, погодьтеся?! І точно так само матеріально все відбувається, коли думки виникають на підсвідомості, тільки у нас немає можливості відстежити цю залежність.

Те, що думка матеріальна, можна було б сформулювати й так: думки матеріалізуються. Можливо, так, навіть більш вірно. А якщо думки матеріалізуються, то виходить, що наше життя є те, що ми намислили про нього,

світ навколо нас є те, що ми про нього собі уявляємо, ми самі є те, що ми думаємо про себе. І значить, все існує не само по собі, а через призму наших думок про це. Що подумали, те й отримали. Доречно згадати відомий психологічний тест: "Хто зображений на картинці – дівчина чи стара?" Обидві! Світ дволикий, в ньому є і те, і інше, а що побачимо ми і як сприймемо – залежить від нас. Дівчина чи стара, добро чи зло, позитив чи негатив – визначається людиною кожним – по-різному. Світ не забарвлений емоційно і не оцінений морально, емоцію і оцінку всьому дає винятково людина. Є навіть така теорія, що рай і пекло існують вже на землі, і кожен з нас сам обирає, де жити. Негативно мислиш – живеш у пеклі, позитивно – живеш у раю.

Кожною нашою думкою запускається позитивна чи негативна програма, що відбивається на фізичному здоров'ї, душевних відчуттях, стан духу, сценарії нашого життя, людей навколо нас, формуванні нашого "Я", внутрішнього світу, нашої особистості, індивідуальності. Уявляєте, наскільки це відповідально – грамотно думати?! Чим менше ви допустите негативу в думці, тим більше, відповідно, і у вас, і навколо вас буде позитиву. Але ж це не так просто – контролювати кожну свою думку.

Ще один нюанс. Уявіть себе як посуд. Наповніть його джерельною водою. Потім вилийте і наповніть рідотою болотної. А рідоту-то вже просто так без наслідків не виллеш – і осад на стінках залишиться, і якийсь амбре з'явиться. Не один раз доведеться промити посудину джерельною водою, поки відновиться відчуття чистоти. Точно так само виглядає наша свідомість, підсвідомість, душа, тіло, наша особистість у цілому. Тому будьте вимогливі і вибагливі, наповнюючи свій судину.

*Бугерчук Інна,
студентка 3 курсу факультету української
філології та журналістики*

«ДЛЯ ЛЮДИНИ ВСЕ ВАЖЛИВО, ЗА ВИНЯТКОМ ЇЇ ВЛАСНОГО ЖИТТЯ ТА МИСТЕЦТВА ЖИТИ. ВОНА ІСНУЄ ДЛЯ БУДЬ-ЧОГО, АЛЕ НЕ ДЛЯ САМОЇ СЕБЕ»

Якби можна було зобразити людину на полотні за допомогою пензля та фарб, намалювала би сліпе кошеня, яке здійснює перші невпевнені й невдалі кроки. Адже людина зряча, але при цьому сліпа. Вона чує голос своєї совісті, але не прислухається до нього. Людина від природи наділена пам'яттю, але чомусь забуває про найважливіше – своє серце та душу. На жаль, це її зовсім не бентежить, не хвилює...

Але при цьому вона добре знає і пам'ятає про все і всіх, розділяє із усіма чужі радощі та болі, цікавиться про товаришів, друзів, колег, сусідів, депутатів, взагалі незнайомих людей, з якими ніколи навіть і не зустрінеться...

У неї вистачає часу та свого життя на усіх, тільки не для себе... Вона навчає,

виховує, лікує словом, допомагає у справі, розвиває, вдосконалює інших, але знову ж таки, не себе... А скільки помічає хиб, вад, душевних пороків, але... не у власній душі.

Людина впускає у своє життя і, головне, у душу інших людей, наповнює святе місце свого життя чужими долями і так втрачає себе, власне єство... Це боляче визнавати. Думаю, вкрай варто здійснити життєву зупику. Подивитися зі сторони на своє перебування на землі і зробити кардинальні зміни – зцілитися: очистити свою душу та свідомість від чужих переконань, думок, мрій і бажань, стати просто собою, жити так, як хочеться самому, зрозуміти свій сенс буття, віднайти власну дорогу до розвитку і щастя, стати успішним митцем шедедру під назвою «Мистецтво жити» і згодом передати авторські права своїм дітям.

*Мазурик Марія,
студентка 2 курсу факультету
української філології та журналістики*

«І ТАК ЗРОЗУМІЛЕ», АНАХРОНІЧНЕ ЧИ АКТУАЛЬНЕ?

Увагу людей завжди притягує щось невідоме, не зрозуміле, не шаблонне, те, що викликає у них цікавість або нашттовхує на роздуми. Напевне, кожна людина хоча б раз у житті замислювалась над якоюсь філософською проблемою, дилемою, задавалась хоча б одним із «вічних питань», на кшталт «Як створити світ?», «Чи існує життя після смерті?», «Бог чи природні закони?» і т. д., дозволяючи собі трішки мислити пофілософськи. Власне, і я не відмовляю собі в такому задоволенні.

Зараз доволі часто доводиться чути, що сучасна молодь більшість свого часу проводить в мережі, кожного дня читаючи масу розумних фраз, цитат, «постить» їх ставить в «статус», не знаючи ні їх автора, ні джерел і зовсім не вникаючи в зміст. Проте не можна рівняти всіх під одну лінію. Не зникли і в нашого покоління «шукачі істин» та «руйнівники міфів». Та, зрештою, це вже вартує стати темою для іншої дискусії.

Власне, саме так, за допомогою Інтернету мені на очі потрапив вислів: «Цезарю багато чого не дозволено саме тому, що йому дозволено все». Так я «познайомилась» з давньоримським філософом, поетом, державним діячем і оратором Сенекою молодшим. Мене захопила його життєва дорога, творчий шлях та філософські роздуми. Цікаво було дізнатися, про що думали мислителі на початку нашої ери. Звичайно, до наших днів багато теорій, висловів і роздумів спростувалися, еволюціонували або ще раз, еволюціонували або ще раз підтвердилися. Проте цей вислів рідко де можна зустріти і почути дискутування на дану тему. І саме це відразу приковує до себе увагу читача, змушує замислитись.

На сторінках своїх книг, ще у далекому XVI столітті, італійський філософ епохи Відродження, поет і мислитель Джордано Бруно зауважив, що «Істина є

їжею кожної істинно героїчної душі, а прагнення до істини – єдине заняття, гідне героя». Тому не так просто повністю осягнути істинний зміст зазначеного. Але спробуймо розібратися.

Час ішов, життя змінювалось і поступово почало приходити розуміння сказаних Сенекою істин. Але, як кажуть у народі, у кожного своя справа.

Буквальне (по буквене) розуміння даного приходить моментально, але істинне розуміння того, що саме цим хотів сказати автор і яку ідею приховує ця цитата насправді, криється значно глибше. Якщо брати поверхнево, то відразу видно, що справа тут стосується політики і урядовців. З історії знаємо, що Сенека був учителем і наставником п'ятого римського імператора Нерона (Нерон Клавдій Цезар). І найбільш ймовірно, що цей вислів філософ адресував своєму учню.

На мою думку, це послання було своєрідним попередженням – застереженням молодому Цезарю. Адже влада – це, в першу чергу, дуже великий тягар обов'язків і повинностей перед народом і державою, а вже потім – привілеї і необмежені можливості правління. Саме про це «дозволено все», – попереджав Сенека.

Знаємо, якою жорстокістю, нестриманістю та безмірним самолюбством уславилися римські імператори. Влада затьмарила їм розум, жадібність і ненаситність не давали тверезо думати про істинне покликання та завдання імператора. Від їхньої вседозволеності страждали і гинули сотні тисяч людей. Така ж доля спіткала і Нерона. Спочатку, будучи ще під впливом свого вчителя, Цезар правив доволі мудро. Але постійні лестощі збоку підданих і спокуса необмеженої влади зробили свою справу.

Сенека, розуміючи всю складність такого високого політичного чину, знав, до чого це призведе. Цезарю багато чого (а саме використання свого високого становища, влади, прав на шкоду народу, країні) заборонено саме тому, що йому дозволено все (він має цю силу, владу щоб шкодити, знищити і прирікати на смерть).

Проїшло стільки часу, а вислів є актуальним і в сучасних умовах. Особливо зараз в Україні тема політики є дуже гострою, наріжним каменем, об який кожного дня спотикається наш народ, вважаючи політиків винними в сучасному стані нашої країни. Адже саме їм люди доручили правління країною, «дозволили все», а теперішні можновладці, засліплені владою, як і колись римські імператори, роблять одні і ті ж помилки.

На цю тему можна дискутувати не менше, але не розгортатиму і без того болючі питання. Скажу лиш, що добре було б і на сьогоднішній день мати у своєму парламенті такого «Сенеку», який би кожного разу, кожному на вухо повторював: «Цезарю багато чого не дозволено саме тому, що йому дозволено все».

Думаю, сам Сенека ще тоді, в далекому Римі, пишучи політичну настанову своєму вихованцю, навіть не підозрював, як на його слова може вплинути час і як їх інтерпретують сьогодні.

Я взяла на себе сміливість приміряти цей вислів на сучасний світ і сучасних людей. І дійшла до такої думки: якщо ж брати цей вислів настільки глобально, то

кожен з нас – це сам собі Цезар, сам собі господар і пан. Господь дав нам свобідну волю, розум і право вибирати як ми житимемо, якими дорогами підемо, якими людьми станемо і як владарюватимемо над своїм життям.

Часто доводиться чути, що життя схоже на зебру, за кожною чорною смугою обов'язково йде біла. Проте я схильна думати, що життя людини, радше, як шахова дошка, і лише зробивши свій «хід», залежить, на який колір життєвої дороги людина стане.

Власне, саме в можливості вибору, виявляється оте – «дозволено все». Проте у світі існують ще закони моралі, правила поведінки, норми, принципи – оте «багато чого заборонено». І лише в наших руках право вибору на те, якого забарвлення набере наша власна життєва дорога.

Це моя суб'єктивна думка, оцінка бачення поданого вислову. Погоджуватись чи ні – це вже справа кожного, адже скільки людей – стільки думок. І на кінець хочу сказати: читайте! Не бійтеся заглядати в книжки, дізнаватись щось нове, висловлювати свою думку з цього приводу, відстоювати чи ділитися роздумами – все це розвиває людину як особистість, і найбільше на духовному рівні. Вчіться тої мудрості, дослухайтеся до тих істин, що ще тисячі років тому залишили нам наші предки. Так ми уникнемо багатьох помилок, проблем і вмітимемо швидко знаходити рішення навіть у найскладніших ситуаціях.

*Надвідна Анастасія,
студентка 3 курсу історичного факультету*

НЕ ГВАЛТУЙ ДУШУ НЕ СВОЄЮ ПРОФЕСІЄЮ. ПРОФЕСІЯ СПОЧАТКУ ПОВИННА БУТИ АКТОМ ЛЮБОВІ, А НЕ ШЛЮБОМ ПО РОЗРАХУНКУ. І ПОКИ НЕ ПІЗНО, НЕ ЗАБУВАЙ ПРО ТЕ, ЩО СПРАВА ВСЬОГО ЖИТТЯ - ЦЕ НЕ СПРАВА, А ЖИТТЯ

Харукі Мураками

Перед кожною молодою людиною постає питання вибору професії. Якщо запитати про вибір професії у «Google», то вже з перших речень стає зрозуміло, що це важке, хвилююче та дуже складне питання, а то й проблема. На практиці, зазвичай, стається так само. Вибір професії викликає багато переживань і сумнівів, адже пов'язуючи себе із певним видом діяльності, ти формуєш своє майбутнє. Психологи вибір професії відносять до одного з найстресовіших рішень у житті людини. Проте, як не дивно, в моєму випадку це було не так. Свою мрію про майбутню професію я плекала ще з початкової школи. А остаточно із обранням фаху визначилась вже у восьмому класі. Вступ у ВНЗ був не просто бажанням отримати диплом про вищу освіту, не тому, що це модно чи так прийнято, а пов'язувався із реальними планами на майбутнє. Тому щире здивування викликало те, що серед одногрупників знайшла лише кількох людей, вибір яких відповідав мріям. Для когось вступ на факультет був бажанням

батьків, інколи доводилось чути фрази: «Сама не знаю, як тут опинилась».

Чому ж стається так, що здобуваючи певний фах, людина не бачить себе в майбутній професії? Чому такі люди дозволяють витратити не один дорогоцінний рік найкращого періоду свого життя на те, щоб зрештою зізнатись собі в неправильності вибору?

Для себе відповідь на ці запитання я знаходжу в поглядах Григорія Сковороди та його ідеї «сродної» праці. Під цим терміном філософ розуміє працю, до якої у людини є хист та покликання, яку робить її щасливою. Він зазначав, що важливо вчасно помітити нахили дитини та ні в якому разі не перешкоджати на шляху її духовного та професійного розвитку. Справді щасливою Г. Сковорода вважав ту людину, яка «живе за натурою», тобто займається «сродною» працею, а не ту, яка досягла усіх земних благ, не приклавши до цього особливих зусиль.

Здавалося б, усе логічно – кожна людина має певні нахили, вподобання, талант. У кожного свій особливий склад розуму, характер, який відповідає певній професії. Чому ж тоді формула «сродної праці» так важко реалізовується на практиці?

Однією з причин є матеріальна сторона питання. Зачасти людина змушена діяти прагматично і обирати вид діяльності, займаючись яким вона зможе забезпечити свою сім'ю та себе саму. У такому випадку, зазвичай, все зрозуміло і виправдано. Але чому ж тоді молоді люди свідомо обирають «фінансово невігідні» професії заздалегідь розуміючи, що матеріального щастя вони їм не забезпечать?

У цьому випадку швидше можна говорити про моду. Зокрема, моду на вищу освіту. До навчальних закладів вступають, щоб не бути «білою вороною», щоб ніхто не сказав, що ти гірший від інших. Але хіба можна керуватись такими мотивами, обираючи професію? Відповідь однозначна. Наведу приклад із життя. Моя сусідка, маючи гарний кулінарний хист, мріяла здобути професію повара-кондитера. Проте, на думку мами, така професія була непрестижною для дівчинки, яка закінчила з відзнакою школу. Тому їй довелось опанувати модний тоді «облік та аудит». Зараз вона вже зовсім доросла, самодостатня людина і працює шеф-поваром у ресторані. Так, її бажання та хист взяли верх, але роки навчання стали справжньою каторгою. Слідуючи загальноприйнятій моді, мати не розгледіла справжніх бажань своєї доньки. Думаю, ця історія все ж може стати прикладом, як залишатися вірним своїй «сродній» професії.

Та це лише крапля у морі. Зустрічаються й випадки, коли люди пов'язують усе життя з «не своєю» професією. Тому, коли ти стоїш перед важливим вибором, зваж усі «за» і «проти», усі матеріальні та духовні аспекти. Не змарнуй прекрасні роки свого життя на здобуття непотрібної тобі освіти. А ще краще: «Не гвалтуй душу не своєю професією».

СУБКУЛЬТУРА ХАКЕРІВ. ЗБІЛЬШУЄ ВОНА СВОБОДУ ЧИ ОБМЕЖУЄ?

Молодіжна культура – це неоднорідне явище, що має декілька можливих рівнів втілення ідеалу людини. Поняття «субкультури» (підкультури) як наукового терміну є досить широким та багатоскладовим. За даними новітнього філософського словника «субкультура» – це система норм та цінностей, що відрізняє групу від більшості суспільства.

За статистичними даними, саме молодь в період ранньої юності складає найбільший кількісний показник серед учасників молодіжної субкультури, адже в цей період відбувається вибір життєвих ціннісних орієнтацій та формування на їх основі особистісного «Я». Належність до молодіжної субкультури – це своєрідний спосіб продемонструвати світові свої власні погляди на життя, адже молоді характерне протиставлення себе дорослим, прагнення до незалежності та самостійності. Саме тому тінейджери об'єднуються з іншими однодумцями та демонструють те, що у них є власні життєві позиції.

Молодь у субкультурах приваблює в основному можливість спілкуватися із собі подібними, а також зовнішня атрибутика, яка дає можливість демонструвати свою позицію у соціумі.

За домінуючими цінностями та ознаками всі молодіжні субкультури можна поділити на такі групи:

- музичні;
- епатажно-протестові;
- розправно-самосудні;
- романтико-ескапітські;
- гедоністично-розважальні;
- релігійно-містичні.

Предметом мого подальшого інтересу є гедоністично-розважальні субкультури. Особливість їх у тому, що їх члени отримують насолоду від різного роду розваг, якими займаються.

До них належать хакери, геймери, фуррі.

Хакери – комп'ютерні злочинці, здатні зламувати будь-які захисні системи, коди на ліцензійних іграшках, запустити в систему віруси. В Україні з'явилися у 60-70 рр. ХХ ст. Мають свої інтернет-видання, культові сайти.

Молодіжна субкультура — хакери є однією з наймолодших напрямків нашого тисячоліття. Як правило, це люди (юнаки та особи до 30 років), які віртуозно володіють комп'ютерами. За зовнішнім виглядом їх важко визначити на вулиці. На відміну від, наприклад, епатажно-протестових субкультур більшість з них вважають за краще сидіти вдома за комп'ютером, ніж проводити час у компанії однолітків на вулиці або в розважальних закладах.

Не варто плутати хакера з програмістом. Ці два напрямки істотно відрізняються одна від одної, хоча мають між собою багато спільного. Варто відразу сказати, що далеко не кожен програміст може бути хакером.

Як правило, далеко не всі вони розкривають свої особистості. У мережі хакери ховаються за вигаданими іменами, званими Ніками. Назвати реальне ім'я погодитися далеко не кожен представник цього руху, так як це підірве не тільки його авторитет, але і безпеку. Так повелося, що за активністю цих комп'ютерних геніїв стежать спец. служби багатьох країн, і зайвий раз «моніторити» себе, ні кому не хочеться, тим більше, коли сучасне законодавство звернуло свій погляд в Інтернет і посилює покарання за злочини, вчинені у віртуальній мережі.

У музичному плані досить важко виділити їх музичні смаки і пристрасті. Це може бути як популярна електронна музика, так рок або навіть фанк, блюз чи реп.

Хакери за своєю природою проводять більше часу за комп'ютером і в Інтернеті, ніж в реальному світі.

Найважливіша особливість субкультури хакерів на даному етапі — уявлення про щодо власної обраності, елітарності. Багато з них оцінювали себе як першопрохідці, що створюють нове суспільство, засноване на цінностях глобального кіберпростору. Звертаючись до урядів світу, один із найвідоміших ідеологів хакерів Джон Барлоу, підкреслюючи даний аспект, писав: «Особливістю є заперечення можливості використання критеріїв віку, освіти, національної і расової приналежності, соціального статусу при оцінці людини, значущими є тільки результати його діяльності».

Чи є вони вільними? Думаю, візуально. По-перше, вони є «дітьми» культури. Вони виникли у відповідь на суспільні зміни. І є протестом на процеси, що відбуваються у суспільстві.

У субкультурах є правила і норми поведінки, як і в суспільстві. Вибираючи субкультуру ми вибираємо вид своєї не свободи. Ми підписуємось під правилами, які вона від нас вимагає, таким чином вже шукаємо шлях знаходження компромісу. Що, у свою чергу, не дає людині діяти, виходячи виключно зі свого бажання.

Особи, які належать до субкультури хакерів, при умові не виконання регламенту, просто перестають належати до неї. Отже, свободи вони не мають.

А протест як і девіантна поведінка, елементи якої є у кожній субкультурі, також не є свободою. Оскільки йдуть у відповідь на щось, а не від власної волі і бажання. І є закономірним явищем для кожного суспільства.

*Пянковська Ельвіра,
студентка 3 курсу історичного факультету*

ЩО ТАКЕ КУЛЬТУРАЦІЯ І ДЛЯ ЧОГО ВОНА НЕОБХІДНА ЛЮДИНІ

Культурацію ми розглядаємо як широку універсальну програму взаємодії людини з її оточенням (як соціальним, так і природним). У ХХІ столітті, буквально на наших очах, ця взаємодія швидко втрачає нормативний,

моноваріантний характер, обумовлений інстинктом чи звичаєм, вона стає все більш вільним, поліваріантним, визначеним раціональною свідомістю, процесом.

Глобалізація, інформатизація суспільства і підвищення інтенсивності культурних взаємодій ставлять на порядок денний питання про проектування нових педагогічних систем. При цьому необхідно враховувати, що процеси навчання, соціалізації і культурації – процеси стохастичні. Вони можуть доповнювати і синергетично підсилювати один одного, а можуть впливати один на одного деструктивно. Якщо ці процеси синфазні (об'єднані в часі і просторі), можна говорити про виникнення єдиного освітнього континууму, в центрі якого знаходиться учень.

Хід культурації ніколи не буває одновимірним і лінійним, він не тільки володіє «шириною», а й виявляє розгалуження, «зигзаги і петлі». Неоднозначність інформаційного впливу на людину значною мірою обумовлена смисловою наповненістю інформаційних потоків. Людина, за словами Я. А. Коменського, живе «не для вчення, а для діяльності», і освіта потрібно людям, щоб «підготувати їх до справ життя». До «яких справ життя» має бути підготовлений сьогоденний учень? Очевидно, до тих функцій, які він, швидше за все, буде виконувати в постіндустріальному суспільстві. Однак продуктивно виконувати свої функції він зможе лише тоді, коли твердо засвоїть своє головне «справа життя» і, що не менш важливо, коли у його утворенні будуть враховані всі найважливіші зовнішні обставини, в яких доведеться діяти в конкретний історичний період. М. Мамардашвілі (1930-1990) зазначав, що «людина не може добитися серйозних досягнень в одній області, якщо вона цілковитий нуль в інших».

Спробуємо пояснити і конкретизувати уявлення про взаємозв'язок культури та освіти, які повинні враховуватися в сучасному суспільстві. Взаємодія за лінією «культура↔освіта» носить складний і багаторівневий характер. Транзитивним елементом цієї міжсистемної взаємодії виступає культурація. На жаль, у багатьох публікаціях проблема культурації звужується до проблеми полікультурності. Звичайно, ідея міжкультурного діалогу, розуміння і прийняття чужої культури важлива і актуальна. Вперше вона прозвучала у філософських працях епохи Просвітництва. Історики полікультурної освіти виділяють роботи Ж.-Ж. Руссо, І. Гердера, І. Канта. М. Бахтін вказував, що культура лежить на кордонах. Це означає, що всередині самої себе вона не усвідомлюється. Підстави та особливості власної культури стають зрозумілими лише при взаємодії, зустрічі і діалозі різних культур.

Освічена людина може вважатися культурною, якщо вона розуміє і приймає інші культурні позиції і цінності, вміє піти на компроміс, розуміє цінність не тільки власної незалежності, але й свободи інших. Наприклад, наше суспільство розвивалося на базі «діяльності для іншого», а західне – на основі его-діяльності (діяльності для себе). Звідси відмінність у фундаментальних цінностях: у нас – суспільство, в західній цивілізації – особистість. Цінності, за допомогою яких людина поставила себе в нашому суспільстві, були доступні їй як представнику соціально професійної групи на умовах виконання службових обов'язків. На Заході утвердження в суспільстві досягається на основі формально вільного

вибору кожної особи. Інструментальними цінностями, які забезпечують функціонування природної для кожного суспільства різновидної діяльності, у нас завжди були дисципліна і борг, на Заході – свобода і право. Подолати цей розкол шляхом лише передачі найважливіших культурних надбань вкрай складно, оскільки людині можна знання запропонувати, подати, але оволодіти ними він повинен шляхом власної діяльності. Можна наповнити чим-небудь тіло, наприклад, їжею, але розум наповнити нічим не можливо. Кожен повинен самостійно все охопити, засвоїти, переробити. Глибокі зміни в суспільстві призвели до того, що в глобалізованому світі вектори розвитку освіти і культури виявилися різноспрямованими.

Відродити і реанімувати культурну функцію освіти – головне завдання культурації. Показово, що один з найважливіших напрямків діяльності ЮНЕСКО, його Генеральний директор в 1999-2009 рр. К. Мацуура бачив у тому, щоб «гуманізувати глобалізацію». Нам видається, що мета культурації не тільки (і не стільки) в тому, щоб збагатити людини різноманітними відомостями про культуру і забезпечити полікультурність освіти. Через культурацію виховується здатність до передбачення, передбачення подій, по-сучасному освічена людина орієнтується на свідомий вибір альтернатив, облік варіативності і невизначеності майбутнього. Спираючись на творчість, а не на минулий досвід, люди зможуть визначати траєкторію своєї діяльної активності, знаходити себе в культурі, сформувані свій індивідуальний культурний образ.

*Семплов Ерик,
студент 4 курсу історичного факультету*

В ПАМ'ЯТЬ О ГЕРМАНЕ. ОТРЫВОК «ГЛАЗА С ОТТЕНКОМ СЛЕЗ...»

О Герман! Коль холодное дуновение согревает души морозных пиков сердец. Как холодно в раю для нас. Как жарко в раю для них. Ледяная лестница, которая ведет, людей-айсбергов, в пристанище веры, в холод ума, в зыбь дома обитателей этих морозных пиков. Они видят только заснеженные волосы своего Творца, они запутались в этих волосах. Мы же запутались в его белоснежной бороде, пытаюсь вырвать с ней по волоску. Порочность райских наслаждений не для нас. Не для тебя Герман, сколько страданий видел ты, скитаясь у порогов рая, презирая сладости минутной. В раю эти минуты тянутся веками...как скучно там...

Чудной этот мир, и все обитатели его. Создатель глуп, а созданное лишь подобает ему. Создание слепой подобы – подоба слепого создателя. Эти слепцы объединяются в борьбе против других слепцов. Эти слепцы одиноки в борьбе против самих себя. Они искатели своих путей, издатели своего мировоззрения, ангелы своих демонов. Что питает их отшельничество, в поисках знамен и знаков, Герман? Что есть началом их пути? Незримая тяга высот и низин, взлетов и падений? Нет, все это привязанность к душам их предков и потомков, к душам их

предшественников и наследников. Открывайте книгу – бытия, ищите там бесконечность. Они лишь ищут там конец. В этом их проблема...

Никогда не был ты подобен зеркалу человеческого рассудка. Ты был лишен зеркал. Взирая на людской род, взглядом, который не вернуть от туда куда он посеян, тому кто посеял.

Каждый день тянет за собой прошлое. Каждая минута тянет за собою секунды общего мира. Но мы в заблуждении, теряем себя в любви, теряем себя в работе, теряем себя в обществе. Мы потеряны. Закрыты в своих домах-очагах внутреннего беспокойства. Неужели нельзя жить по иному? Зачем нам мир, в котором так трудно найти истинного себя? Так трудно найти искренность. Ощутить биение сердца, услышать дыхание своего времени. Но мы рождены не той осенью. Наше скитание в сетях зыби, в измерении солнечного зноя, всего лишь намеренная истина...

Герман ты призрак. Лишь не многие могут коснуться обличья призрака. Но и прикосновения этих не многих – смутное представление твоей осанки. Они просят твоих глаз, хотят увидеть бездну истины, увидеть капли дождя на твоих ресницах. Они просят твоих слов, хотят услышать мелодии покоя. Они просят понимания, хотят оставить язык на языке. Смотрите же, но не за взглядом моим, а за ним. Слушайте, но не голос мой, а за голосом моим. Говорите, но не в уши мои, а за ушами...а то мне не понять вас...

Герман, мир полон страданий. Никто даже не почувствует твоей боли. Люди слишком заняты сладкой войной и терпеливым перемирием. Они бегут за свободой рабской кабалы, выбирая ту кабалу, чье рабство будет ближе к их душе. Они бегут от прошлого, смотри Герман, они убежали дальше своих мыслей, оставили будущее позади. Они бегут от медлительной смерти. Они бегут, им нет дела к твоей боли...

Их глаза пристрастились к тьме. То, что должно было стать их покаянием, стало их жизнью.

Поздно Герман...Существованию ветхого мира пришел конец. Как долго жил в тебе повелитель мух, как долго этот ворон, терзал клювом твое сознание? Как долго наслаждался он сладким очертанием твоей души? Как далеко унес он тебя, на своих лживых крыльях, от истины? Как сумрачно бился об стены твоего тела? Вспомни Герман, когда-то ты сам приютил в уголках своего сердца, этого злобного потусторонника, который желал только свободы. Ты пленил его дух, в своей же темнице. Ты пленил его...этот узник застыл в ожидании...

*Сула Иван,
студент 4 курс історичного факультету*

«МАТИ ВІЧНЕ ЖИТТЯ ОЗНАЧАЄ ДОБРЕ ЗНАТИ ТЕБЕ, ЄДИНОГО ПРАВДИВОГО БОГА...» (ІВАНА 17:3)

Чи на сьогоднішній день люди добре знають Бога? На жаль із впевненістю можна сказати, що ні. Люди давно перестали бути дітьми – в тому розумінні, що

перестали ставити запитання, які є дійсно важливі. Коли дитині щось цікаво, вона обов'язково запитує батьків чи старших людей, поки не задовольнить свою потребу в знанні чи розумінні. Теперішнє суспільство втратило будь-яку цікавість до дуже важливих запитань, переймаючись надміру матеріальними речами. Я хотів би звернути увагу на таке запитання: Яким є насправді Бог? На мою думку, воно є особливо актуальним, оскільки Бог в уяві багатьох людей виступає дволиким: він одночасно і добрий, щедрий, милосердний, а з іншого боку він злий та карає за якісь провини. Тоді який він? Чи він винен в стражданнях, які зараз відбуваються по всьому світі? Ні! Ось що Біблія говорить про Бога: *«Не може правдивий Бог поводитись негідно і Всемогутній не може чинити кривду!»* (Йова 34:10), *«Під час випробування хай ніхто не говорить: «Мене випробовує Бог», тому що Бога не можливо випробувати злом, і сам він нікого злом не випробовує»* (Якова 1:13). Ісус дуже влучно показав ставлення Бога до людей і його турботу про них: *«Тому говорю вам: перестаньте тривожитись про своє життя — що вам їсти чи що пити, а також про свої тіла – у що одягатися. Хіба життя не цінніше від поживи, а тіло - від одягу? Поспостерігайте уважно за птахами небесними: вони не сіють, не жнуть, не збирають у комори; але ваш небесний Батько їх годує. Хіба ви не цінніші від них? Хто з вас тривогою може продовжити собі життя, хоча б на лікоть? І чому тривожитесь про одяг? Навчіться з того, як ростуть польові лілії, вони не трудяться і не прядуть, але говорю вам, що навіть Соломон у всій своїй славі не одягався так, як одна з них. Тож якщо Бог так одягає рослинку в полі, яка сьогодні є, а завтра буде вкинена в піч, то чи ж не одягне він вас, маловіри? Тому ніколи не тривожтеся і не кажіть: «Що най їсти?», або «Що пити?», або «У що одягатися?». Бо за всім цим постійно женуться інші народи. Але ваш небесний Батько знає, що ви всього цього потребуєте»* (Матвія 6:25-32). Але чому люди і далі страждають і помирають, якщо Бог дійсно такий? Ось відповідь: *«Через одного чоловіка у світ увійшов гріх, а через гріх - смерть, і так смерть поширилася на всіх людей, бо всі згрішили»* (Римлян 5:12). В 1 Івана 5:19 записано: *«Весь світ лежить у владі Злого»*. Хто тоді цей «Злий», що править світом? Як ми вже з'ясували, Бог не може чинити зла, тому можна зробити висновок, що це Сатана, якого люди самі обрали як свого правителя, вчинивши «бунт» в Едемському саду. Як доведення цього можна навести такий біблійний вірш: *«Тому радійте небеса й ті, хто на них перебуває! Горе землі та морю, бо до вас зійшов Диявол, який надзвичайно лютує, знаючи, що йому залишилось мало часу»*. Отже, Бог насправді уособлює всі найкращі риси, а звинувачення людей в тому, що він винен у стражданнях, які зазнають зараз люди, є неправомірним.

З вірша, який обрав для написання цього есе видно, що надія на вічне життя, на яке надіється багато віруючих людей, тісно пов'язана із знанням про Бога. Часто я чую думки від своїх однокурсників, друзів, що Бога пізнати не можливо. Але я так не думаю, а, навпаки, вважаю, що до нього можна наблизитись через:

◆ вивчення Біблії: вона для людей як лист від люблячого батька, який хоче нам якнайкращого. Читаючи Біблію і роздумуючи над прочитаним, ми можемо

багато чого дізнатися про Бога, оскільки Біблія є частиною його розуму. *«Нехай ця книга Закону завжди буде в тебе на устах; читай її увіглогоса вдень і вночі, щоб старанно дотримуватися всього, що записано в ній, бо тоді матимеш успіх і будеш поводитись мудро»* (Ісуса Навина 1:8).

- розмірковуючи над творінням Бога: *«Його невидимі риси - вічну силу й божественність - чітко видно ще від створення світу, оскільки вони помітні у творінні...»* (Римлян 1:20).

Я хотів цим есе показати, що дійсно про Бога можна дізнатися і потрібно це робити, бо знання про нього є дуже важливим у наших стосунках з ним. Я вважаю, що віра повинна ґрунтуватися на точному знанні про Бога, яке спирається на точне джерело (маю'на увазі Біблію), а не на думках людей, які виходять з власних суджень. Тоді виникає запитання: чого Біблія є тим самим достовірним джерелом віри, і чи все, що в ній написано, правда? На це також є відповідь... Головне, бажання знайти її...

Біблія дала відповідь на всі мої запитання...

*Трачук Дмитро,
студент 4 курс історичного факультету*

МОЯ ДОМАШНЯ ФІЛОСОФІЯ

**«Життя – це тасмниця. Не витрачай даремно час для того, щоб її осягнути»
Ден Мілмен**

Важко починати писати... В голові безлад, в кімнаті безлад, у навчанні безлад, у країні безлад. Нічого не роблю вже півроку, втомився від життя, від його безперервної муки и боротьби, від цієї жахливої несправедливості – особливо в університеті.. Вже ніяка їжа не приносить задоволення, я нічого не читаю, навіть музика, яку я вважав до цього часу чимось особливим, набридла... Пустота, постійна духовна самотність, без якої я вже не я, спиртне і нікотин щодня - кожного дня одне й те саме, те саме...

Єдине, що приносить краплю щастя, – це минуле... Я згадую, яким я був – вірив у хороше, готовий був боротися, йти до кінця, досягати вершин, творити, щось робити цікаве і корисне, бути для людей другом, приємним у спілкуванні і турботливим до кожного... З цього запалу залишилося практично нічого, тільки одне — почуття боротьби проти системи, не важливо якої, але яку треба обов'язково знищити - така каша і апатія.

Перші дні тут у К-П, дні справжнього дорослого, ні на що не схожого життя – іце все тепер в минулому. Єдине моє бажання - втекти, забути все, повернутися назад, щоб знову відчутти щастя від того хорошого, що в мене було. Пережити знову «ілюзію свободи»... Від цих філософій болить голова...

Як це було давно... Читаючи свої записи тепер, через певний час, інколи дивуюся сам з себе. Дійсно, так все і було... Це був дуже критичний час у моєму житті, але напевно він є у кожної людини, правда, він настає неодноразово. Це час коли кожна людина ставить собі запитання ЧОМУ? Наприклад: ЧОМУ Я САМОТНИЙ?, ЧОМУ Я НЕЩАСЛИВИЙ?, ЧОМУ Я БІДНИЙ?, ЧОМУ В МЕНЕ НІЧОГО НЕ ВИХОДИТЬ?, та багато інших подібних запитань. І ось цей час настав і в мене – на другому курсі навчання в університеті.

Напевно, саме тоді так склалися обставини, що в цей момент треба було переосмислити своє життя, підбити певні підсумки та визначити подальший шлях. Звичайно, читач може здивуватися і поставити логічне запитання до автора: «Яке переосмислення життя в 19 років може бути?». Але як би там не було, я дякую за те, що ця криза настала в мої 19 років, а не, наприклад, в 40 чи ще гірше – в 60 років, бо тепер я маю певний життєвий світогляд (не можна говорити про його остаточну сформованість – він змінюється і доповнюється протягом усього життя). Моє бачення світу відтепер приносить мені щастя, а не страждання, як це було раніше, коли світ я уявляв, як систему яку називав «Світ використання». Саме про свій сьогоднішній світогляд я хочу розповісти, можливо він буде корисним для тих, хто, як і я, вважав життя каторгою, і зможе ім. допомогти побачити щось краще у світі, ніж «використання».

Можливо, колись я напишу книжку, якщо мій світогляд не переверне якимось потужним науковим відкриттям чи езотеричним досвідом, проте яким чином я прийшов до подібного розуміння, але в рамках даного есе я напишу про основні позиції мого світобачення

Протягом свого життя я хотів дізнатися, чому все побудовано так, а не інакше. Різні філософські концепції, віровчення, проповідники – загалом ніхто однозначно не міг дати мені відповіді. Тому я вирішив, що було би непогано об'єднати всі ці ідеї, а якщо не вийде, то взяти з усього цього масиву те, що підходить мені і його уніфікувати під себе.

Фундаментом для мене стала думка про те, що *«Життя це – таємниця. Не витрачай даремно час для того, щоб її досягнути»*. Дійсно для чого мучити себе пошуком того, що ніколи не знайдеш. А тому треба було взяти певну основу для мого світобачення. Найбільш компромісним варіантом стало вчення пантеїзму. Відкидати те, що наш світ створений Богом, я не можу (хоча і намагався раніше), але **я** слабо уявляю собі певну особу чи сутність на небі, яка постійно спостерігає за кожним із нас. веде облік хороших і поганих справ, і потім після смерті, відповідно до цього списку і визначає долю кожного (це якщо коротко про основні релігійні уявлення (точніше примітивний їх рівень, але саме так вони і розуміється більшістю)). Для мого характеру це не прийнятно. Саме тому я обрав пантеїзм (звичайно не всю філософську концепцію), а саме ту частину, де Бог при створенні світу розчинився в ньому, тобто Бог – це все, це весь Всесвіт, зірки, планети, люди, тварини, рослини і т.д.

Що ж далі?

Ціллю у житті для мене, звичайно, залишилося пізнання, але тепер не пошук відповіді на запитання ЧОМУ ТАК А НЕ ІНАКШЕ, а просте пізнання Бога

через будь-яку його частинку: можна спостерігати за зірками, все життя присвятити цьому, можна все життя вивчати людей, пізнавати Бога через історію і т.п. **Це перший поверх мого світогляду.**

Відповідно, вже у зв'язку з цим виникає питання, коли ж настане кінець цього пізнання. Відповідь проста: коли ми зможемо осягнути Бога цілісно, тобто будемо мати інформацію про все одразу. Але тут виникла проблема, на яку я все ж таки знайшов відповідь. Слід розуміти, що життя людини коротке, щоб осягнути все одразу. А тому Я підтримую ідею про переселення душі, її переродження саме в плані потреби у цьому безкінечному пізнанні. Коли ми народжуємося, ми чисті від будь-чого, і в цьому є певний замисел – це зроблено для того, щоб, пізнавши одне, ми рухалися далі, не зациклювалися на одному і тому ж протягом всього нашого існування (мається на увазі вічність душі). Окрім того, що думку для мене підкріплює той факт, що протягом історії людства розуміння світу змінювалося. Наприклад, те, що відомо нам не було, відомо Сократу, чи Платону (маю на увазі наукові знання), і, можливо, якби вони це знали, ніколи би не прославилися, як філософи, проте їх ідеї вивчають у всьому світі. **Це можна назвати третім поверхом мого світогляду**, який одночасно дає відповідь на вічне питання, що після смерті – нове життя! (Релігія маніпулює саме цим питанням – питанням смерті).

В книзі Дена Міллмена є такий діалог: «— Вони могли нас убить!

– Это трансформація.

– Смерть?

— Да. Немного серьёзней, чем переходный возраст, но ничего такого, из-за чего стоило бы расстраиваться.»

Ось такий мій світогляд на сьогоднішній день. Можна його звичайно доопрацювати, привести до певної системи, бо звичайно, не можливо втиснути всі ці ідеї в межі есе. Наприклад при його прочитанні виникне величезна кількість запитань, заперечень, можливо в когось виникне ідея його чимось доповнити – в цьому немає нічого погано, бо життя це пізнання.